

[Online]. Available from: http://archive.odessa.gov.ua/el_arh/. [Accessed : 18th April 2016].

2. Pro zatverdzhennia zmin do Poriadku funktsionuvannia veb-saitiv orhaniv vykonavchoi vlady: Nakaz Derzhavnogo komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy, Ministerstva rehionalnogo rozvytku, budyvnytstva ta zhytlovo-komunalnogo hospodarstva Ukrainy, № 24/26 [2015]. Available from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z20240-15>. [Accessed: 15 April 2016].

3. Pro zatverdzhennia Poraidku informatsiynoho napovnennia ta tehnicnogo zabezpechennia Edynoho veb-portalu orhaniv vykonavchoi vlady ta Poraidku funktsionuvannia veb-saitiv orhaniv vykonavchoi vlady: Nakaz Derzhavnogo komitetu informatsiynoi polityky, telebachennia, ta radiomovlennia Ukrainy, № 327/225 [2002]. Available from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1021-02>. [Accessed: 15 April 2016].

4. Pro zatverdzhennia Poraidku pidhotovky arkhivnymy ustanovamy dokumentiv Natsionalnogo arkhivnogo fondu do eksponuvannia na vystavkakh ta v inshykh informatsiynykh zahodakh: Nakaz Ministerstva yustytii Ukrainy, № 1445/5 [2014]. Available from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1072-14>. [Accessed : 16 April 2016].

5. Pro zatverdzhennia Poraidku provedennia Derzhkomtelegradio monitoringu informatsiynoho napovnennia ofitsiynykh veb-saitiv orhaniv vykonavchoi vlady: Nakaz Derzhavnogo Komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy, № 118 [2015]. Available from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0759-15#n13>. [Accessed: 18 April 2016].

6. Pro zatverdzhennia Reglamentu funktsionuvannia veb-sajtu Derzhkomarhivu Ukrainy: Nakaz Derzhvnoi arhivnoi sluzhby Ukrainy, № 16 [2002]. Available from: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2002-16>. [Accessed 15 April 2016].

7. KLIMCHUK, I. V. (2011) Web-sayty arkhivnykh ustanov Podillia yaak dzherelna baza kraeznavchykh doslidzhen. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologija*. 4, 10-13.

8. KORETSKA, O. A. Informatsiia pro biblioteku. Ofitsiyni veb-sait Derzhavnogo arhivu Odesskoi oblasti [Online]. Available from: <http://archive.odessa.gov.ua/biblioteka/about/>. [Accessed: 18 April 2016].

9. PALIENKO, M. (2015) Rerezentatyvnist veb-saitiv arkhivnykh ustanov ta ikh rol u rozshyrenni dostupy do dokumentnoi informatsii. *Istoryko-kulturna spadshchyna: zberezhenia, dostup, vykorystannia: materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii*, m. Kyiv, 7-9 April 2015, *Natsionalnyi aviatychnyi universytet*. Kyiv: Talkon, pp. 214-218.

10. TIURMENKO, I. (2015) Ekspertna otsinka struktury ta zmistu veb-saitiv arkhivnykh ustanov Ukrainy. Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tehnologii XXI stolittia: zbirnyk materialiv VIII Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii, Odesa, 10-12 September 2015. Odesa: FOP-Harazha, pp. 43-50.

11. TIURMENKO, I. (2015) Stan zberigannia tsyfrovoy istoriko-kulturnoi spadshchyny na veb-saitakh oblasnykh derzhavnykh arkhivnykh ustanov Ukrainy *Istoryko-kulturna spadshchyna: zberezhenia, dostup, vykorystannia: materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii*, m. Kyiv, 7-9 April 2015, *Natsionalnyi aviatychnyi universytet*. Kyiv: Talkon, pp. 226-229.

12. FEDOROVYCH, O. (2009) *Informatsiina vidkrytist organiv mistseвого samovriaduvannia: reityng ofitsiynykh veb-saitiv mist oblasnoho (respublikansko) znachennia Ukrainy: za rezultatsy doslidzhennia, zdysnenoho koalitsieiu gromadskykh organizatsii z monitoringu informatsiynoi vidkrytosti*, June – July 2009. Ivano-Frankivsk: Proekt USID "Gidna Ukraina", HO "Agenstvo z rozvytku pryvatnoi initsiatyvy".

13. CHEKMAROVA, L. O. (2008) Web-sait oblasnoi derzhavnoi administratsii Ukrainy yaak dokumentalno-informatsiina systema: zasady funktsionuvannia, struktura, zmist : Abstract of unpublished thesis (PhD of Historical Sciences), Ukrainkyi naukovy-doslidnyi instytut arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva, Kyiv.

14. Charte sur la conservation du patrimoine numérique (2003) [Online]. Available from: http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=17721&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. [Accessed : 15 April 2016].

Надійшла до редколегії 07.09.16

I.Tiurmenko, Dr. habil., Professor
National Aviation University, Kyiv, Ukraine

HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE ON THE WEB SITES OF THE STATE ARCHIVES OF THE REGIONS OF UKRAINE: ACCESS STRATEGY

The article analyzes the contextual behavior of State Archives of Regions of Ukraine Websites to establish priorities of improving their content and design, to improve conditions for free access to information resources, including historical and cultural heritage. In particular, on the basis of developed website expert evaluation method the following web site processes were monitored: transparency, efficiency, accessibility, efficiency, responsiveness, access means, information relevance, web site languages, and availability of electronic archive. We monitored it in several stages, providing comparative analysis of data received in 2014 and 2016. The research results show that the following need special attention: archive connection to the social networks, improvement of navigation and site search function, installation of modular architecture to facilitated the resource access for visually impaired people, creation of electronic databases, free access to the fund description electronic register, increasing the number of card collections, unique documents and digital expositions in general. We can conclude that a need exists to develop strategy for access to historical and cultural heritage. The results and conclusions set forth in the article constitute an integral part of scientific developments conducted within the framework of InterPARES Trust international project.

Key words: digital historic and cultural heritage, the system of regional state archives of Ukraine, websites, on-line access, InterPARES Trust.

УДК 94(436):327"16/17"

A. Штроемер, д-р іст. наук, проф.
Зальцбургський університет імені Паріса Лодрона, Зальцбург, Австрія

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІСТОРІЇ РАНЬОМОДЕРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГАБСБУРЗЬКИХ ДИПЛОМАТІВ У КОНСТАНТИНОПОЛІ В РАНЬОМОДЕРНУ ЕПОХУ)

Дослідження ранньомодерної дипломатії вступило у свою надзвичайно динамічну фазу, розпочату запозиченням теорій та методів з культуральних наук. Постали нові сфери дослідження, розробка яких значно поглиблює наше знання ранньомодерного періоду загалом. Взевши за приклад Габсбурзьких дипломатів у Константинополі було вибрано чотири сфери дослідження в рамках "Культуральної історії дипломатії" або "Нової історії дипломатії": мікрополітика та мережі, символічна комунікація, гендерні студії та медіальність дипломатичної комунікації. Звичайно, є і інші напрямки досліджень, які є не менш багатобачними. Дослідження в цьому напрямку мають врахувати, що історія дипломатії стикається з тими ж викликами, як і інші історичні науки: з огляду на обмежені ресурси вона має довести свою значущість для суспільства сьогодення. Було виділено два предметні поля, особливо актуальні на сьогодні: інтеркультуральність та історичне дослідження миру.

Незважаючи на значну історіографічну традицію, "Нова історія дипломатії" потребує нової синтези, ґрунтованої на всеохоплюючому підході, що включає і культуральні студії. Важливими точками відліку мають бути мікрополітика та дослідження дипломатичних мереж, символічні форми комунікації, гендер та медійність.

Ключові слова: дипломатія, ранньомодерний час, Європа, Оттомани, Габсбурги, медійність, гендер, мікрополітика, комунікація.

Вступ

"Якби вона вже до цього не існувала роками, то і не було б необхідності її винаходити" [76, р. 370]. Цими словами Збігнев Бжезинський (нар. 1928) коротко окреслив значення дипломатії. Видатний вчений Вищої

Школи Міжнародних досліджень (SAIS) Університету ім. Джона Хопкінса у Вашингтоні, радник Джиммі Картера з питань безпеки у 1977 – 1981 рр. та до сьогодні – дуайєн дипломатичного корпусу США був думки, що дипломати є зайвими, позбавлені якогось політичного зна-

чення. Чи означає це, що дана стаття є ні про що, про безцільну групу людей? Навпроти. В ранньомодерний період дипломати були дуже важливою групою, і з їх досвіду ми можемо багато чого навчитись – і не лише у сфері міжнародної політики. Їх сучасники погодилися би з нами. У той час дипломатичні зв'язки зміцнювались. Європа була вкрита мережею постійних посольств, і дипломатична діяльність професіоналізувалася. В межах сучасного історичного дискурсу дипломатія також не є феноменом, позбавленим будь-якого сенсу. Навпаки, останніми роками вона привертає все більшу увагу дослідників.

У цій статті ми лише коротко окреслимо етапи цього розвитку. Вона буде скоріш націлена на майбутнє і матиме за мету дати імпульс майбутнім дослідженням у сфері ранньомодерної дипломатії. Виходячи із ситуації, яка склалась на сьогодні, будуть визначені найбільш перспективні напрямки та сформульовані центральні завдання дослідження дипломатії. Перша частина статті присвячена сучасним дослідницьким трендам; у другій – окреслені сфери досліджень із найбільшим потенціалом для подальшої розробки. Предметом третьої частини є найголовніші завдання історії дипломатії. Якщо сформулювати по-іншому: так навіщо ж займатись ранньомодерною дипломатією у 21 столітті? Вихідною точкою для відповіді на це запитання стане Габсбурзька дипломатія у Блискучій Порті. Хоча в цій статті йдеться про габсбурзьких дипломатів, проте їх діяльність окреслена в такий спосіб, що дане дослідження буде релевантним і для інших регіональних контекстів історії дипломатії.

Відносини між Оттоманською імперією та європейськими політичними силами привертають сьогодні особливу увагу [37; 55], і тому, в дослідженнях цієї проблематики можна прослідкувати останні розробки у сфері історії дипломатії. Для такої підвищеної уваги є декілька причин: підйом інтересу до крос-культурних зустрічей, конфлікти між мусульманами та християнами, питання "європейськості" Туреччини і глобалізація в цілому. Тим не менш, відносини між Габсбургами та Оттоманами мали певні відмінності від відносин між християнськими політичними силами [18; 7; 1; 44; 28; 41; 8; 2]. Навіть якщо останні дослідження довели, що контакт не був виключно військовим, а мав місце і крос-культурний обмін, все ж залишались певні розломи: не говорячи вже про контраст між Християнством та Ісламом, який мав вплив на всі сфери життя, адже зв'язок між релігією та політикою залишався дуже тісним, варто згадати самі Турецькі війни, які вирізнялись надзвичайною жорстокістю, і залишились такими в колективній пам'яті народів Східної Європи [69; 73]; не було іншої політичної сили, з якою Габсбурги знаходились би у стані війни так довго, навіть з їх найбільшим європейським противником – Францією. Також варто згадати політичне суперництво цих двох сил, відзначене імперською ідеологією та відчуттям своєї цивілізаційної вищості. Обидві сторони мали різні системи цінностей та норм, а також негативних стереотипів, підсилені політичною пропагандою, таких як "спадковий ворог" [108; 109; 38; 25; 68; 27]. В Австрії образ Турка як ворога, глибоко вкоренився в колективній пам'яті, і до сьогодні він може бути використаний у політичному дискурсі, що довела права популістська пропаганда, розгорнена під час виборчої кампанії до місцевих органів влади у Відні у 2010 році. Все ж такі сходились дві дуже різні політичні культури [33].

Звичайно, останніми роками дослідження показали, що двосторонні стосунки не мають бути зведені виключно до таких контрастів, адже обидві сторони доклада-

ли великі зусилля задля досягнення миру і, починаючи з XVIII ст. і далі, торгові відносини набули великого значення [20]. Щобільше, сфери міжкультурного обміну розширювались, зокрема дипломатія, в межах якої відбувався культурний обмін; Мусульманський та Християнський світи перепліталися [35; 87; 65; 20]. Тому інтерпретація деякими істориками цих відносин як раннього "зіткнення цивілізацій" між двома повністю відмежованими та статичними культурними просторами, "Західним" та "Ісламським", була останнім часом піддана критиці [54; 100]. Однак не слід недооцінювати і контрасти, адже для Габсбургів вони в цьому випадку були більш відчутні, ніж по відношенню до європейських політичних сил, таких, як їх архі-ворога Франції, і на відносини з Портою вони мали великий вплив.

1. Дослідницькі тренди "Нова Історія Дипломатії"

Наприкінці XX ст. історія дипломатії як поле для досліджень була значною мірою маргіналізована. Багато хто вважав її академічно застарілою. Причиною цього було те, що у багатьох дослідницьких місцях вона розроблялась так, як описує у своїх мемуарах, виданих у 1999 р., співзасновник "Білефельдської школи" Ханс-Ульріх Велер (1931-2004): "У кінці 1953 р. я повернувся [із США] і з політичних причин відправився до Бонну. Я хотів побачити [канцлера Німеччини] Аденауера в роботі, [...] і Аденауер справляв враження [...]. Історики в Бонні, однак, були жалюгідними, особливо у порівнянні з їх американськими колегами, які вже займали соціальною та культуральною історією, ті ж були надзвичайно консервативні. Макс Браубах [професор середньовічної та ранньомодерної історії від 1928 до 1967 року] викладав історію дипломатії в такий спосіб: "король подумав... посол сказав..." – жахливо" [105, р. 244].

Ці слова виражають сутність дебатів, що особливо мали місце у 1970-тих – 1980-тих роках, між історичними соціальними науками, які фокусувались на структурах та процесах історії, та традиційною історією політики, у фокусі якої були видатні особистості. Щодо історії дипломатії вони не були надто продуктивними, адже поки що був відсутній імпульс для їх подальшого розвитку. Було зрозуміло, що історію дипломатії вже не можна досліджувати в такий спосіб, як це було до цього. Ніхто вже не зводив її виключно до рішення державних діячів та допомоги, яку надавали їм їхні дипломатичні "сторожеві пси" під час перемовин. Кельнський історик Йост Дюльффер коротко підсумував ситуацію, яка склалась, у 2004 році: "Історія дипломатії мертва, коли ви визначаєте її як історію взаємодії дипломатів, що один сказав до іншого" [21].

Рецепція підходів, започаткованих в межах культуральних студій, як і історизація та контекстуалізація концепту політики фундаментально змінили перспективу досліджень історії дипломатії [57; 103; 53; 23; 15; 50; 51]. Наслідком формування цієї "Культуральної історії дипломатії" чи "Нової історії дипломатії" стало постання нових сфер дослідження: як дипломати сприймали чужеземців [70]; їхні методи вести перемовини [79]; театральна природа дипломатичних місій [90; 95]; культура дарування [74; 75; 13; 72]; когнітивні структури в процесі комунікації між дипломатами та властями [92]; ключові політичні принципи [93; 94]; робота перекладачів та лінгвістичні характеристики перекладу [19; 46], як і їх самовираження [16] та економіка дипломатії; значне збільшення вкладених коштів із розвитком дипломатії, чия інституціоналізація мала далекосяжні наслідки [32; 78].

Широкий спектр тем ілюструє наявну на сьогодні динаміку історії дипломатії, яка репрезентує себе як лабораторія теорій та методів культуральної історії.

Навряд чи є інша така сфера досліджень ранньомодерної історії, яка б розвивалась такими ж бурхливими темпами. У фокусі знаходяться, безсумнівно, внутрішньо-європейські стосунки та стосунки європейських політичних сил із Оттоманською імперією. Все більшого визнання набуває і значення дипломатії поза межами Європи, і акцент зміщується на неєвропейські області дипломатії. Дипломатія не була виключно європейським феноменом, і припущення, що сучасна дипломатія місцем свого народження має виключно стосунки між європейськими політичними силами, залишається велими дискусійним. Адже саме міжкультурні контакти зробили найбільш значний вклад у формування сучасної дипломатії [54].

Всі ці сфери досліджень розроблялись з різною інтенсивністю. Деякі з них вже чітко структуровані і мають історію плідних досліджень, у випадку інших є поки що короткі начерки. Розмаїтість тем вимагає певного обмеження: надалі мова буде йти лише про чотири сфери досліджень, які є найбільш перспективними. Звичайно, ця вибірка є суб'єктивною, і є інші напрямки досліджень, що виглядають не менш багатобічними. Вихідною точкою тут є Габсбурзько-Оттоманська дипломатія, проте тематичні напрямки є визначальними і для історії дипломатії в цілому.

1.1. Мікрополітика – дипломатичні мережі

Серед найбільш важливих досягнень "Нової історії дипломатії" є фокусування на дипломатах як на особистостях. Їх досліджують як думаючих та діючих індивідумів, які здатні "розважати над своєю ситуацією, формувати запиту, приймати рішення, втілювати ці рішення своїми діями та змінювати оточуюче середовище цими діями" [81, р. 50]. Таким чином, вони постають не лише реципієнтами існуючих порядків, але творчими акторами із власними інтересами, об'єднані соціальною мережею клієнти та патронажу, дружби та спорідненості. В межах цього напрямку дослідження відбувається на історичному мікро-рівні, через що "актороцентричний" постав як технічний термін [99].

Протягом декількох останніх років було опубліковано низку досліджень, в яких дипломатія аналізується саме з цих позицій [98]. Проте існує необхідність більш систематичного викладу цього рівня Габсбурзько-Оттоманської дипломатії. Ми маємо певну кількість праць, сфокусованих на думках та діях окремих дипломатів, але дослідження їх мереж у Константинополі на сьогодні відсутні. Праця, подібна до дослідження британського історика Джона-пола Гобріала мережі Вільяма Трамбулла, який перебував у Блискучій Порті з 1687 до 1692 року в якості англійського посла, поки що не існує. Найбільш важливими персонами, з якими він контактував, були Оттоманські сановники, серед інших же – послы, торговці, перекладачі, родичі, клієнти та шпигуни. Ці особисті стосунки мали – і це виявляє, як багато знань ми можемо отримати завдяки подібним дослідженням, – надзвичайне значення для здобуття інформації, яку він передавав до Лондону. Можна побачити, що Константинополь був частиною системи обміну новинами, яка об'єднувала його з Лондоном та Парижем. Отже, якщо поглянути на неї під цим кутом зору, то Оттоманська імперія втрачає свій статус аутсайдера у міжнародних стосунках. Вона була частиною Європи [30].

Питання, чи мали габсбурзькі дипломати настільки ж щільну соціальну мережу, чи ні, залишається відкритим. Безсумнівно, що вони отримували інформацію та спілкувалися з великою кількістю людей. В якості прикладу можна навести діяльність Йохана Рудольфа Шміда цум Шварценхорна (1590 – 1667), одного з найбільш видатних дипломатів Габсбургів у Блискучій Порті.

Шмід вів дуже активне життя: народившись від батьків із середнього класу в Південній Німеччині у 1590 р., юнаком він був взятий у полон Оттоманами під час своєї подорожі в Угорщину. Він прибув до Константинополя, де вивчив оттоманську турецьку мову, завдяки чому працював пізніше перекладачем та тлумачем під час політичних перемовин. У полоні він налагодив контакти з імперськими дипломатами, які, зрештою, посприяли його визволенню та допомогли йому повернутись до Відня у 1624 р. Знання мов і досвід міжкультурної взаємодії – він прожив в Оттоманській імперії майже два десятиліття – наперед визначили його дипломатичну кар'єру [59]. Коли Шмід був резидентом у Блискучій Порті у 1629 – 1643 роках, він підтримував близькі контакти з венеціанським бальо та англійським послом, але мав напружені відносини з послами Нідерландів, Швеції та Франції. Набагато важче прослідкувати неформальні контакти зі шпигунами та секретними інформаторами, про яких багато йдеться у джерелах. Вузловими контактами в його мережі були, на додачу, його перекладач у Константинополі та декілька людей при імперському дворі у Відні [22; 34].

При дослідженні цих контактів можна побачити, що часто вони спрацьовували на ґрунті близькості та дружби, принципу клієнти та патронажу, приймання в дар та дарування, а також особистої симпатії, і формувались завдяки власним амбіціям дипломата, його інтересів та соціального походження⁴. Шмід діяв як кар'єрист. Бачення його діяльності виключно як руки імператора чи борця за абстрактні інтереси Габсбурзької монархії нічого не пояснює, і поділ на державних акторів та акторів, відділених від держави, видається вкрай застарілим. Враховуючи все вищесказане, можна побачити, в якому напрямку нас веде актороцентричний аналіз дипломатії на мікрополітичному та мережевому рівні: традиційне розуміння зовнішньої політики як взаємодії між суверенними державами зникає. Акцент зміщується на особистості та групи, їх соціальні стосунки і мережі. Держава стає історизованою і більше не є єдиною вихідною точкою у дослідженні міжнародних стосунків. Лише поступово вона стає центральним актором зовнішньої політики. Така перспектива довела свою цінність при аналізі історичних подій. Існує, проте, небезпека загубитись у деталях та знехтувати прив'язаністю до політичних сил на макрорівні, а також такою центральною проблемою дипломатичної діяльності як питання "війни та миру".

1.2. Символічна комунікація

Міжнародна політика має символічну складову. Це твердження, яке є актуальним і сьогодні, все ж таки більше підходить для ранньомодерного періоду, коли необхідно було неодмінно символічно продемонструвати міжнародний порядок. Тому важливо підходити до дослідження цього збалансовано, беручи до уваги єдність творення і репрезентації політики, техніко-інструментальної та символічної дії [89]. Символічний вимір протягом довгого часу не отримував належної уваги, бо дослідники інтерпретували символічні дії як свого роду нав'язливу рекламу, що не мала ніякого значення. Зрушення в дослідженні історії дипломатії, однак, змінили погляд на цю проблему, і на сьогодні символічна взаємодія є предметом багатьох праць. Особливо це помітно в дослідженні стосунків між Оттоманською імперією та європейськими політичними силами. Виходячи з існуючого доробку в рамках "Нової історії дипломатії", ця тема роз-

⁴ Угорська архівна делегація в Австрійських державних архівах у Відні наразі готує до друку видання листів та рапортів Шміда в його бутність імперським резидентом в Константинополі (1629 – 1643).

робляється в декількох напрямках. Об'єднує ці праці дослідження придворних церемоній, аудієнцій, банкетів, одягу, виразів обличчя, жестів та дарів.

В Габсбурзько-Оттоманській дипломатії символічна комунікація була особливо важливою, як можна побачити на прикладі конференції з питань миру в Сремські-Карловці в Сербії у 1699 р., яка призвела до появи одного з найбільш важливих мирних договорів між Габсбурзькою монархією та Оттоманською імперією [60]. Конференцію завершилась "Великою Турецькою війною", яка розпочалася Другою Турецькою облогою Відня у 1683 р. Вона стала поворотним моментом у Габсбурзько-Оттоманських стосунках, адже це посприяло перетворенню Габсбурзької монархії на значну політичну силу; на додаток до цього, конференція стала поворотним моментом і для європейської історії загалом, бо з військовою вищстю Оттоманів було безповоротно покинчено. Знаменним було те, що Султан вперше погодився на присутність дипломатів двох європейських сил – Англії та Нідерландів – як посередників. Щоби уникнути демонстрації вищості з боку однієї зі сторін, будівля, в якій відбувались перемовини, була побудована симетрично, а стіл перемовин був круглим.

Окрім великої мирної конференції чотири події мали особливе символічне значення:

1. Урочистий від'їзд дипломатів та їх почету з Відня. Час від часу десь сотня розкішно вдягнених людей полишала місто. Прикладом такого є від'їзд графа Вольфганга IV Етінген-Валлерштайна, Імперського великого посла у 1699 – 1701 роках. Дійство нагадувало триумфальну процесію і мало розумітися як альянс на перемоги Габсбурзької армії у Великій Турецькій війні [101, р. 245].

2. Другим пунктом можна згадати перетин кордону великим послом, де відбувався обмін відповіддю з послом Оттоманської сторони. Ця частина місії мала чи не найбільший символічний підтекст, адже дипломати перетинали не лише політичний кордон, але й емоціональний. Згідно із сучасною їм політичною думкою, що інтерпретувала світ як театр, перетин кордону був своєрідною виставою. Який, отже, відбувався на "сцені", де "актори" – в першу чергу, дипломати та присутні військові чини – "виступали" перед "публікою": приблизно тисячею солдат, членами делегацій та іншими присутніми. Програма була ретельно спланована і мала певний "сценарій" з дуже точними критеріями гри. "Актори" доносили до "публіки" певні послання, не лише вербально, але і не вербально, за допомогою міміки та жестів – наприклад, потискань рук, обіймів та цілунків, – які виражали мир, дружбу та примирення [88; 94].

3. Також були урочисті в'їзди до Константинополя, масові дійства, за якими спостерігали жителі міста. В центрі уваги були такі символічні знаки, як одяг, прапори, музика та бенкети.

4. Останніми, але не за значенням, були аудієнції при дворі, особливо перші та останні: нічого у палаці Султана не було позбавлене значення, і майже все було наділене символічним підтекстом [16]. Особливо те, що стосується дарів, які приносили з цього приводу. Дари мали велике значення в Габсбурзько-Оттоманській дипломатії, адже вони створювали і символізувати певні стосунки між дарувальником і одержувачем. Тому вони безпосередньо стосувались спірного питання про рівність правителів, яку Султан протягом довгого часу відмовлявся визнавати. Більше того, важливо відзначити, що в питанні дарів не завжди існувала відповідність між Габсбургами та Оттоманами, бо оттоманське суспільство мало не настільки яскраво виражену стратифікацію, і для нього була більш характерна соціальна мобільність. Тому, отже, дари часто мали саме продемонструвати соціальну асиметрію [75].

Символізм комунікації сформувався за деякий час як провідна парадигма історії ранньомодерної політики [47]. Існує, однак, і певна критика. Так, важливо пам'ятати, що іноді немає ніякого прихованого значення. Більше того, часто всі стикаються із труднощами у розумінні символів та їх двозначності; інколи їх зміст залишався темним навіть для сучасників. Наявну критику варто враховувати, розуміючи в той же час, що і використання неоднозначних символів зробило свій внесок у процес комунікації та досягнення миру. Загалом, аналіз символічних практик є невід'ємною складовою історії дипломатії. Він дозволяє краще зрозуміти, в яких вимірах творилась політика ранньомодерної доби.

1.3. Гендер

Один підхід до дослідження Габсбурзько-Оттоманської дипломатії майже не був задіяний до сьогодні – гендерний. Частково це пояснюється затримкою визнання феномену гендеру як предмету дослідження в історії дипломатії. Однак останніми роками з'явилася значна кількість досліджень, в яких розкриваються сфери жіночого впливу та значення жінки в європейській дипломатії, чий вплив іноді був дуже значним. В центрі таких досліджень – жінки та їх праця в сфері дипломатії: їх вплив на зовнішню політику, законність такого впливу чи його приховування, а також рамки їх дій. Перш за все, до дипломатії були долучені аристократки і в значно більшій мірі, ніж це допускалось колись [6; 49; 63; 64].

Щоби даний напрямок був плідним у випадку дослідження Габсбурзько-Оттоманської дипломатії, варто звернутися до аналізу розвитку історіографії. Якщо ми врахуємо, що жіноча історія розвивалась, етап за етапом, в гендерні студії, в межах яких аналізувалися, окрім жіноцтва та жіночих способів життя, також чоловіки та їх способи життя, щоби зрештою перетворити категорію гендеру на предмет дослідження, то побачимо, який потенціал цей підхід має для дослідження Габсбурзько-Оттоманської історії стосунків. Адже, коли ми маємо справу зі світом, де домінують чоловіки, категорія гендеру має особливе значення. Чоловіки живуть включеними в певні культурні порядки, і ці порядки відповідають за гендерні ролі та маскуліність.

Варто відзначити, що "чоловіки" та "жінки" не формують інваріантні чи гомогенні соціальні групи; "гендер", як категорія диференціації, залежала від контексту та конструювалася різними шляхами [31; 43, р.14f]. Як це відбувалося, було досліджено протягом останніх десятиліть в межах гендерних студій в таких сферах життя, як родина та шлюб, в яких чоловіки та жінки взаємодіяли безпосередньо. Однак, якщо ми поглянемо на дипломатів у Константинополі, то ці гендерні конструкції особливо важко виявити, адже вони діяли у світі, де домінували чоловіки. Наскільки нам відомо, жінки не брали відчутної участі в Габсбурзько-Оттоманській дипломатії, якщо ми відкидаємо неформальні шляхи впливу, і що жінки народжували чоловіків, з діями яких ми маємо справу, та, вірогідно, брали участь у їх вихованні. Жінок, подібних до Мері Уортлі Монтегу, яка подорожувала до Константинополя як дружина британського посла у 1716 та написала низку листів, згодом надзвичайно популярних в Європі, бо вони висвітлювали жіночий погляд на життя в Оттоманській імперії, на жаль, більше не було. Листи ж Мері Уортлі Монтегу мали багато перевидань і були перекладені різними мовами [61].

Проте беззаперечним є той факт, що дипломатичні практики асоціювались з певними рольовими моделями, сформованими в полі уявлень про "маскуліність" та "фемініність". Тому варто дослідити, які образи маскуліності мали дипломати, їх чоловіче усвідомлення світу та їх дії як чоловіків. Йохан Рудольф Шмід, наприклад, позиціонує себе у своїх звітах як сміливого та рішучого захисника імперських інтересів, який здобуває

статус, честь і славу, що є результатом його соціалізації та типовою рисою його рідного суспільства, на формування уявлень якого вплинули гендерні ролі. Навіть якщо він діяв у соціальному середовищі, в якому військова складова, ключовий елемент маскулінності, грала важливу роль, оттоманським жінкам в його рапортах приділена деяка увага. Варто також дослідити, чи була дипломатія тією сферою, в межах якої продукувалась ідея маскулінності. Звичайно, таке завдання є вкрай непростим, адже важко знайти жінок, чия поведінка стала би контрастом, завдяки якому було би легше визначити маскулінність.

1.4. Медійність дипломатичної комунікації.

Проблема медійності дипломатичної комунікації на сьогодні ще не отримала належної уваги в рамках історії дипломатії. Що означає сам термін "медійність"? Ми живемо в час, коли політика все більше запозичує з медіа: телебачення та Інтернету. Вона має бути розважальною і візуально ефективною. Є достатньо причин для використання терміну "медіократія", що слугує для позначення політичної системи, де репрезентація політики в медіа є надзвичайно важливою і навіть важливішою за її зміст. Формування політики через медіа є вкрай відчутним та, можливо, інтенсивнішим, ніж колись, але не новим у своїй суті, адже політика завжди спиралась на медіа, бо базується вона на комунікації. Комунікація, в свою чергу, потребує медіа.

Медійні студії розглядають медіа не як об'єктивні посередники, але конструюючи суб'єкти, що означає, що вони значно впливають на процес комунікації [10, р. 22; 56, р. 107]. Концепт "медійності" є для цих студій центральним. Відповідно до нього, посередник в певний спосіб конструє "реальність", що є характерною рисою "медіальності". Його продукція, зокрема, підкорюється певним правилам [17; 24]. Медіа, в такий спосіб, не просто відображають "реальність"; вони не передають повідомлення нейтрально. Якщо брати крайнощі, то їх варто розглядати як активного агента, що слідує власним поведінковим паттернам [104, р. 29].

Які засоби комунікації використовували Габсбурзькі дипломати в Оттоманській імперії для зв'язку із Віденським двором? Комунікація відбувалась, по-перше, через листування; дипломати повинні були регулярно надсилати звіти імператору, приблизно кожні два тижні, а інколи і частіше. На додачу до цього були листи адміністрації, родичам, вченим та патронам. Оскільки одержувачі зазвичай (хоч і не завжди) відповідали, то мав місце регулярний обмін листами. Це було типовою рисою дипломатії загалом, оскільки постійне звітування було головним завданням дипломатів. Наше знання міжнародної історії ранньомодерного періоду сформовано, головним чином, манерою, в якій була написана, а згодом і інтерпретована істориками, дипломатична кореспонденція. По-друге, були описи подорожей. Вони є характерною рисою Габсбурзької дипломатії в Близькій Порті. Їх писали послы, їх слуги чи попутники. Загалом, більша половина літератури, пов'язаної з Оттоманською імперією, що була розповсюджена в Священній Римській Імперії німецької нації у XVI – XVII ст., була написана протягом дипломатичних місій. У Франції цей відсоток був навіть вищим [38, р. 161; 110, р. 124-440]. Деякі описи часто перевидавались та перекладались різними мовами і, таким чином, були широкі відомі [45]. В цьому контексті були написані такі впливові тексти як листи Ож'є Гіслена де Бюсбека (1522–1592) та опис подорожі Соломона Швайгера (1551–1622) [4; 84]. Вони сформували той центрально-європейський образ Оттоманів, який превалював потім протягом довгого часу. На додаток до листування та описів подорожей були також інструкції, таємні та останні звіти (написані автором або за власним бажанням, або

за наказом), а також зображення, адже деякі посольства включали художників. Наостанок варто згадати ті медіа, які не слугували напряму засобом комунікації між дипломатами та Імперським двором, але з'являлись в цьому контексті, як, наприклад, публіцистичні медіа (листки, памфлети, газети) та щоденники. Отже, медійний ландшафт був дуже диференційованим: комунікація відбувалась на багатьох рівнях та за допомогою різних медійних засобів. Оскільки двохсторонніх контактів було мало через напружені політичні відносини та великі небезпеки, пов'язані з подорожжю до "спадкового ворога", значна частина наявного знання про Оттоманів в Священній Римській імперії та Габсбурзькій монархії аж до XVIII ст. походила саме з дипломатичних джерел.

"Медійність" дипломатії буде нижче пояснена на прикладі найбільш важливого медійного засобу: дипломатичного листування. В ідеалі, вона детально документує всю місію дипломата, яка могла тривати декілька років. Навіть якщо автори мали бути об'єктивні, листи не розкривають відчуття та досвід їх автора без певних фільтрів і фальсифікацій, адже на їх зміст впливало декілька факторів:

По-перше, варто згадати про обов'язки дипломата: репрезентація влади, збирання інформації та перемовини. Деталі були викладені в інструкціях. Цей перелік завдань мав довгостроковий вплив на вибір тем. Були навіть листи, які трактували, пункт за пунктом, певні завдання, вказані в інструкції. Загалом, можна констатувати велику тематичну різноманітність. Основними темами були, звичайно, перемовини, проблеми із забезпеченням миру, культурні відмінності, відносини між християнством та ісламом, повсякденне і релігійне життя в Константинополі, церемонії в Топкапі-Сералі, урочисті прийоми та в'їзди, а також аудієнції і свята. Так, листування підтримувало обмін інформацією та знанням між Константинополем та Віднем.

Другим фактором, який визначав зміст листування, були стосунки між дипломатами та одержувачами листів. Стосунки з Імператором, найбільш важливим одержувачем, були асиметричними, оскільки він беззаперечно вивищувався над автором у соціально-політичному порядку. На додаток, ці відносини мали характеристики стосунків клієнти та патронажу; як клієнт, дипломат писав своєму патрону, Імператору. Обидва були з'єднані принципом надання та повернення послуги. Мала місце, отже, певна ідентичність інтересів. Враховуючи фінансові витрати дипломата та низьку, часом нерегулярну, платню, була також і виняткова економічна залежність. Інвестиція, якою була місія, мала виявитись вартою того для дипломата, тобто, мала привести до зростання економічного чи символічного капіталу. Явною стратегією, отже, було звітування Імператору про власні бажання та потреби. Тому і не дивує репрезентація дипломатів самих себе як вірних та відданих слуг Габсбургів.

Третьою важливою рисою написання листів було розкриття свого "я". Дипломати, загалом, мали звітувати об'єктивно і, отже, відсунути "себе" на задній план. Однак, "его", як індивідуальна ідентичність, виявляв себе в листах, частково не навмисно, частково – з певним умислом. На це впливало сучасне їм розуміння свого "я" [43; 52, р.11-12] та соціальних ролей дипломатів, наприклад, аристократа як лояльного підданого імператора та вірного Христу.

Останнім, але не за значенням, фактором було те, що листування було частиною епістолярної теорії, що бере свій початок ще в Античності. Вже у Середньовіччі існували конкретні інструкції щодо правильного написання листів [62, р. 248]. Навчання мистецтву написання листа було частиною навчальної програми людини знатного походження. Аж до XVIII ст. мистецтво написання листів визначалося принципами риторики [102,

р. 116f]. На додаток, на нього впливав і дискурс теорії дипломатії. В трактатах та посібниках, присвячених розгляду образу "ідеального посла", серед інших завдань дипломата згадується і правильне звітування. Врешті, варто зазначити, що дипломатам часто давали почитати перед місцями листування їх попередників. Концепцію історії як вчительки життя (*historia magistra vitae*) – наведення прикладів з історії як керівництва до дій – можна віднайти у багатьох трактатах про теорію дипломатії [85, р. 62-65]. Спадкоємність у формуванні листування можна також прослідкувати на прикладі шифрів – лише деякі листи не містять закодованих частин – та композиції листів, визначеної стильовими принципами. Можна побачити, наприклад, що дипломати намагались викладати все дуже стисло та висловлюватись ясно, коротко і компактно, що було одним із найбільш давніх ідеалів в германській теорії словесності [62, р. 206f].

Таким чином, медійність комунікації між Габсбурзькими дипломатами та Імперським двором є однією з найбільш важливих предметних сфер історії дипломатії загалом, адже вона стосується її джерел та піднімає питання, як ці джерела мають бути прочитані та інтерпретовані, що, в свою чергу, визначає наше знання про міжнародну історію в цілому.

2. Завдання історії дипломатії

Ми живемо у часи обмежених фінансових ресурсів, коли університети, наукові академії та дослідницькі інститути борються за власні бюджети. Особливо у випадку гуманітарних та соціальних наук, коли дослідники мають доводити свою корисність для суспільства. Щоби впоратись із "великими викликами" нашого часу політика потребує нового знання. Саме тому Європейський Союз інвестує майже дві п'яті свого дослідницького бюджету в сучасні "великі виклики" [39; 40]. Однак для науки ця ситуація ставить певну проблему, адже вона завдає удару автономії науки. Тому варто поставити наступні питання: навіщо проводити дослідження діяльності габсбурзьких дипломатів у Константинополі у ранньомодерну добу? Чи не веде це до накопичення "цілком непотрібного" знання вузьким колом спеціалістів для вузького кола спеціалістів? Неможливо не розмірковувати над цим питанням. Відповідаючи на них, ми, по-перше, маємо нагадати, які функції виконує історичне знання в суспільстві загалом [83, р. 241-246]: воно уможливує розуміння та пояснення теперішнього часу, адже ілюструє процес, який привів до подій і ситуацій, що мають місце зараз. Історичне знання говорить нам, як ми стали тими, ким є. Історія також дає нам приклади певних людських дій, які дають нам усвідомити, якими можуть бути дії в майбутньому. Тобто, мова йде не лише про генетичні пояснення, як у попередньому випадку, але про переконання, що історія може навчити визначати поведінкові паттерни, адже людська поведінка залишається приблизно однаковою протягом віків. Ризику під цією позицією можна підвести часто цитованими словами американського філософа Джорджа Сантаяни, сказаними ним у 1905 р.: "Той, хто не пам'ятає свого минулого, приречений його повторювати" [80, р. 284]. Ця точка зору, однак, залишається дебатованою. Якщо власти у крайнощі, то, можливо, з історії ми можемо навчитись лише того, що ми нічого не можемо з неї навчитись, адже, як відзначив Георг Вільгельм Фрідріх Гегель у своїх лекціях з філософії історії: "В натовпі святих подій загальне правило та пам'ятання схожих умов не допоможуть, бо бліда пам'ять не має сили проти тріпотіння та свободи теперішнього". По-третє, історія може показати, що можливі були альтернативні напрями розвитку. Наявний на сьогодні стан речей не є самоочевидним фактом. Тому історичне знання розмиває теперішній час, позбавляючи його

статусу невідворотного. І, останнє, варто відзначити, що історичне знання розширює наше знання про соціальну, економічну та політичну поведінку в цілому [83, р. 241-246]. Навіть тоді, коли історія контекстуалізує історичні події та візуалізує інакшість минулого у порівнянні з теперішнім часом.

У випадку з історією дипломатії ранньомодерної доби, мова не йде про надання якихось конкретних рішень та пониження до саморобної політики чи економіки. Однак важливість минулого полягає у відображенні. Не підпадаючи під диктат релевантності, необхідно робити внески до скарбниці знання, яка дозволяє орієнтуватись в історії та допомагає подолати сучасні політичні і соціальні проблеми. Спираючись на це твердження, можна назвати декілька точок відліку для дослідження ранньомодерної дипломатії. Нижче мова йтиме детальніше про два з них. Ми не будемо торкатись такої очевидної речі, як відкритість дослідницького процесу до непередбачуваних результатів.

2.1. Інтеркультуральність

Такі фундаментальні процеси як глобалізація, інтернаціоналізація споживацької культури, світовий масовий туризм та транснаціональні міграційні рухи призводять до постійних зіткнень з іншими культурами. Ці процеси тісно пов'язані зі значною кількістю болючих політичних проблем сьогодення. Тому не дивно, що інтеркультуральність стала однією з провідних тем гуманітарних та соціальних наук. Інтеркультуральність це, однак, не лише феномен сучасності, адже і в минулому різні культури також стикались одна з іншою, усвідомлювалась різниця культур, а люди стикались з інакшістю чужоземців. Особливо справедливим є це твердження у випадку дипломатів. Історія дипломатії тому є ідеальною сферою досліджень для висвітлення історичного виміру інтеркультуральності [107].

В ранньомодерну добу дипломати були частиною відносно обмеженого кола людей, які, завдяки значній географічній мобільності, мали стикатися з глибокими культурними прірвами. Оскільки їх робота часто розтагувалась на декілька років, а інколи – і десятиліть, інтеркультуральність може бути досліджена в їхньому випадку протягом довшого періоду часу, ніж у випадку більшості інших мандрівців – торгівців, пілігримів, вчених. Той факт, що професіоналізація дипломатів відбувалась дуже повільно, також означав, що вони часом мали широке коло функцій у країні перебування, а саме, працювали інколи докторами, фармацевтами. У випадку нунціїв, дипломати також мали церковно-релігійні функції; з цього випливає, що дипломатична інтеркультуральність відбувалась одночасно у декількох вимірах [96].

Інтеркультуральний підхід у дослідженні історії ранньомодерної дипломатії застосовується вже протягом деякого часу. Звичайно, увагу приділяють не лише дипломатам у Близькій Порті, адже культурні відмінності існували і всередині самої Європи. Однак у випадку дипломатів у Константинополі культурні відмінності були особливо відчутні; саме тому інтеркультуральність може бути досліджена на їх прикладі з особливим успіхом. Вони діяли у транскультурній зоні, зоні зіткнення культур, в якій, і це, однак, важливо врахувати, відбувались процеси обміну та асиміляції [5; 9]. Дипломати діяли як "культурні посередники", агенти, які перекладали мову однієї культури на мову іншої [14; 48; 77].

В якості прикладу наведемо знову Йохана Рудольфа Шміда, чия робота у Близькій Порті ілюструє, з одного боку, що на нього впливали певні паттерни його рідної культури, наприклад, стереотип спадкового ворога та усвідомлення цивілізаційної вищості. З іншого боку, можна прослідкувати, як змінювалась його точка зору, що дозволило йому, зрештою, сприймати його співбесідників не виключно як варварів. Також він зро-

зумів політичну систему Оттоманів не як тиранію, але конгломерат різних європейських систем управління. Інтерпретація дипломатії як транс культурної зони, одначе, не може применшити важливість того факту, що політична культура Габсбургів та Оттоманів була відмінною у багатьох аспектах. Тому Шмід не лише слугував містком між різними культурами, але і конструював іншість, відзначаючи знову і знову чужоземність звичаїв Оттоманів. Неодноразово у своїх звітах він відзначає, що живе серед варварів, що він зіткнувся з "грубими тваринами", і що мріє про день, коли він буде від них звільнений. Його співрозмовники, згідно з його дописами, були схильні шаленіти під час перемовин "у варварській манері". Що загалом важко підтримувати дипломатичні контакти з Оттоманами через їх варварську поведінку. Під "варварським" він розумів схильність до насилля, войовничість, аморальність, беззаконність, брутальність та невір'я – те, в чому він та його співвітчизники вважали себе культурно відмінними від Оттоманів. Оттомани, таким чином, стали антиподом до ідеального типу християнської цивілізованої культури суспільства, з якого походив автор. Більше того, дипломатія постає в цій інтеркультуральній перспективі як дискурс конструювання та деконструкції культурних кордонів [93]. Історія дипломатії може, таким чином, показати, що культури не були монолітними, закритими блоками, але тісно перепліталися одна з одною [54]. Могло також ставатися і так, що контрасти накопичувалися, і швидко назрівали жорсткі конфлікти. Турецька війна є тому гарним прикладом. Мали місце і однаково інтенсивні намагання встановити мир.

Це приводить нас до другого важливого завдання історії дипломатії, до детального розгляду якого я зараз перейду: питання "війни та миру" і, у зв'язку з ним, історичного дослідження миру.

2.2. Війна і мир – історичне дослідження миру

Метою історичного дослідження миру є намагання зробити свій внесок у краще розуміння питання "війни та миру" в сьогоденні, досліджуючи минуле. В рамках цього напрямку постає декілька предметів для дослідження, починаючи з аналізу причин війни через дослідження забезпечення миру і до історії менталітету жорсткості. З цього приводу є обґрунтовані застереження не будувати прості паралелі між минулим та сьогоденням; історія не надає панацеї для забезпечення миру в світі. Можна, проте, перевіряти теорії та попереджати про недопустимі узагальнення [106].

У ранньомодерну добу дипломати були нерозривно пов'язані з питанням "війни та миру" як з одним з найбільш важливих інструментів міжнародної політики. Так, вони не тільки забезпечували мир, але і готували до війни. Тому історія дипломатів може, висвітлюючи та досліджуючи ці зв'язки, зробити свій внесок в історичне дослідження миру [82]. Однак західноєвропейська історіографія Габсбурзько-Оттоманських стосунків протягом довгого часу розподіляла свою увагу нерівномірно, бо головний акцент досліджень стояв на подіях війни та сприйнятті Оттоманів як ворогів. Знаменні мирні договори були згадані, проте дослідження більш мирних фаз стосунків та утримування миру були недостатніми. Більше того, домінувала колективна пам'ять війни. Нерівномірність спричинювали, частково, і тенденції в академічній історії, зокрема, політизація історіографії та домінування національної історії. В історіографії держав-спадкоємниць Оттоманської імперії на Сході та Південному Сході Європи широко присутні наративи, які підтримують думку, що турки перешкоджали розвитку національної державності та призвели до запізнення модернізації. Тому оттоманські завоювання в пізньому середньовіччі та війни за визволення, які почалися у кінці XVIII ст., стали локусом пам'яті, а не намагання

досягти миру. Однак останніми роками значна кількість праць була написана з цього приводу, тобто, дещо вже змінилось [86; 91].

Протиріччя між Габсбургами та Оттоманами стали надзвичайно впливовими в Турецьких війнах, в яких колективна жорстокість проявилася у своїх крайнощах. Тому Війни набули в дослідженнях особливих рис, що відрізняли їх від військових конфліктів між європейськими політичними силами [11; 12]. Справедливо це і для питання забезпечення миру, адже різні юридичні норми мали бути приведені до спільного знаменника [26, р. 123-138, 298-301, 384-386, 453-460, 539-548; 66, р. 127-136]. Це головна причина того, що для восьми Турецьких війн австрійських Габсбургів існує більше 60 мирних договорів, чи, відповідно, договорів про тимчасове припинення вогню. Низка договорів свідчить, що досягти миру було непросто, і часто траплялось, що довгоочікувані перемовини зривалися. Дослідження цього конфлікт-менеджменту доводить, наскільки важко часом було досягти миру та потім його підтримувати [67; 71].

Які ж мисленнєві паттерни допомогли згладити культурні контрасти? Досліджуючи Габсбурзько-Оттоманську дипломатію можна побачити, що концепт дружби грав при цьому головну роль. Підтвердження цьому можна знайти у мирних договорах, щодо яких дипломати вели перемовини, – "дружба" була у них ключовим словом – а також при перетині кордонів, про які мова йшла вище, в'їзди до Відня та Константинополя, у культурі дарів та дарування. Дипломати, отже, були представлені в якості друзів, що прагнули принести мир [94]. Концепт політичної дружби використовували під час процесу досягнення миру між Габсбургами та Оттоманами, адже він був досить гнучкий у змісті та знайомий для обох сторін, дружба-бо первинний феномен людського існування; навіть якщо її зміст варіюється, її можна побачити в усіх суспільствах, як у християнських, так і в мусульманських. Окрім певних відмінностей в уявленнях про дружбу у Габсбургів та Оттоманів, було і спільне ядро, яке уможливило розуміння один одного. Дружба для обох сторін була пов'язана з побудовою довіри, дотримання угод, зменшення жорсткості та інтенсифікацією контактів. Протягом ранньомодерної доби до цього додався і паритет між Імператором та Султаном. Очевидно, такі мисленнєві паттерни, які, хоч і не були ідентичні, але знайомі для обох сторін, були необхідні для процесу досягнення миру. Вони створювали той рівень спільності, що був незамінний для встановлення миру [94].

Висновки

Дослідження ранньомодерної дипломатії вступило у свою надзвичайно динамічну фазу, розпочату запозиченням теорій та методів з культуральних наук. Постає нові сфери дослідження, розробка яких значно поглиблює наше знання ранньомодерного періоду загалом. Взявши за приклад Габсбурзьких дипломатів у Константинополі було вибрано чотири сфери дослідження в рамках "Культуральної історії дипломатії" або "Нової історії дипломатії": мікрополітика та мережі, символічна комунікація, гендерні студії та медіальність дипломатичної комунікації. Звичайно, є й інші напрямки досліджень, які є не менш багатообіцяючими. Дослідження в цьому напрямку мають враховувати, що історія дипломатії стикається з тими ж викликами, як й інші історичні науки: з огляду на обмежені ресурси вона має довести свою значущість для суспільства сьогодення. Було виділено два предметні поля, особливо актуальні сьогодні: інтеркультуральність та історичне дослідження миру.

Американський історик Гаррет Меттінглі (1900-1962) видав свою книжку "Ренесансна дипломатія" у 1955 році [58]. Вона була перевидана десять разів, а також випущена у м'якій обкладинці. Це одна з класич-

них праць з історії дипломатії. Меттінглі розповідає в своїй ретельно дослідженій та елегантно написаній праці про витoki дипломатії, простежуючи постання професії дипломата та її роль від політичної системи італійських міст-держав до XVI-XVII ст. Головною лінією є еволюція європейських політичних систем, починаючи від італійської у другій половині XV ст. Схожа ситуація з працею "Піднесення модерної дипломатії (1450-1919 pp.)" Метью Сміта Андерсона (1922 – 2006), професора історії міжнародних відносин в Університеті Лондона, опублікованою у 1993 році [3]. В ній розглядається постання модерної дипломатії в Європі, від її витоків в Італії після укладення Лодійського миру у 1454 р. до Першої світової війни в контексті державотворення та створення європейського балансу сил як головного гаранту миру та безпеки. Однак "Нова історія дипломатії" потребує нової синтези, ґрунтованої на всеохоплюючому підході, що включає і культуральні студії. Важливими точками відліку мають бути мікрополітика та дослідження дипломатичних мереж, символічні форми комунікації, гендер та медійність. Звичайно, є й інші впливові фактори, які варто взяти до розгляду. Мета ж має полягати у "тотальній" історії дипломатії, вільної від евро центричності та тісно пов'язаної з потребами історичного знання нашого суспільства. Звичайно, наразі не існує теоретичної моделі, яка б враховувала весь комплекс підходів та об'єднувала б всі напрямки в цілісну картину. Багато досліджень ще належить провести.

Список використаних джерел:

1. Ágoston G. *Európa és az Oszmán hódítás* / G. Ágoston. – Budapest: HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, 2014. – 436 p.
2. Ágoston G. Information, Ideology, and Limits of Imperial Policy. Ottoman Grand Strategy in the Context of Ottoman-Habsburg Rivalry / G. Ágoston // Aksan V.H. *The Early Modern Ottomans* / ed. by V.H. Aksan, D. Goffman. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – P. 75–103.
3. Anderson M.S. *The rise of modern diplomacy: 1450–1919* / M.S. Anderson. – London: Longman, 1993. – 320 p.
4. Avgerii Gisenii Bvsbeqvii D. *Legationis Tvrcaiae Epistolae quatuor [...]* / Avgerii Gisenii Bvsbeqvii D. – Frankfurt: Officina Plantiniana, apud Aegidium Beys, 1595. – 376 p.
5. Baramova M. Die Übersetzung der Macht. Die Profile der habsburgisch-osmanischen Translationen im 16.–18. Jahrhundert / M. Baramova // Duchardt H. *Frieden übersetzen in der Vormoderne. Translationsleistungen in Diplomatie, Medien und Wissenschaft* / ed. by H. Duchardt, M. Espenhorst. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2012. – P. 197 – 206.
6. Bastian C. *Das Geschlecht der Diplomatie. Geschlechterrollen in den Außenbeziehungen vom Spätmittelalter bis zum 20. Jahrhundert* / ed. by C. Bastian, E. Dade, H. von Thiesen, C. Windler. – Köln: Böhlau, 2014. – 316 S.
7. Bérenger J. *Habsbourg et Ottomans (1520–1918)* / J. Bérenger. – Paris: Honoré Champion, 2015. – 359 p.
8. Bóka É. *From Holy War to a Balance of Power. Europe and the Ottoman Empire (16th–17th Century)* / É. Bóka // Strohmeyer A. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeyer, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – P. 333–341.
9. Born R. *Osmanischer Orient und Ostmitteleuropa: Perzeptionen und Interaktionen in den Grenzzonen zwischen dem 16. und 18. Jahrhundert* / ed. by R. Born, A. Puth. – Stuttgart: Steiner, 2014. – 336 p.
10. Bösch F. *Mediengeschichte. Vom asiatischen Buchdruck zum Fernsehen* / F. Bösch. – Frankfurt-New York: NY Campus-Verl., 2011. – 268 S.
11. Brendle F., Schindling A. *Religionskriege in der Frühen Neuzeit. Begriff, Wahrnehmung, Wirkmächtigkeit* / F. Brendle // Brendle F. *Religionskriege im Alten Reich und in Alteuropa* / ed. by F. Brendle, A. Schindling. – Münster: Aschendorff, 2006. – P. 15–52.
12. Brendle F., Schindling A. *Religious War and Religious Peace in the Age of Reformation* / F. Brendle, A. Schindling // Evans R.J.W. *The Holy Roman Empire 1495–1806* / ed. by R.J.W. Evans, M. Schaich, P.H. Wilson. – Oxford-New York: Palgrave Macmillan, 2011. – P. 165–181;
13. Burschel P. *Der Sultan und das Hündchen. Zur politischen Ökonomie des Schenkens in interkultureller Perspektive* / P. Burschel // *Historische Anthropologie*. – 2007. – No. 15. – P. 408 – 421.
14. Burschel P. *Diplomatiegeschichte* / ed. by P. Burschel, B. Kundrus. – Köln: Böhlau Verlag, 2013. – 158 S.
15. Burschel P. *Topkapı Sarayı oder Salomon Schweiggers Reise ans Ende der Zeit* / P. Burschel // Bähr A. *Räume des Selbst. Selbstzeugnisforschung transkulturell* / ed. by A. Bähr, P. Burschel, G. Jancke. – Köln: Böhlau Verlag, 2007. – P. 29–40.
16. Burschel P. *Die Audienz. Ritualisierter Kulturkontakt in der Frühen Neuzeit* / ed. by P. Burschel, C. Vogel. – Köln: Böhlau Verlag, 2014. – 335 p.
17. Crivellari F., Sandl M. *Die Medialität der Geschichte. Forschungsstand und Perspektiven einer interdisziplinären Zusammenarbeit von Geschichts- und Medienwissenschaften* / F. Crivellari, M. Sandl // *Historische Zeitschrift*. – 2003. – No. 277. – P. 619–654.
18. Dávid G. *Ottomans, Hungarians and Habsburgs in Central Europe. The Military Confines in the Era of Ottoman Conquest* / ed. by G. Dávid, P. Fodor. – Leiden–Boston: BRILL, 2000. – 335 p.
19. Dierks D. *Friedensbild und Herrscherbild in osmanisch-habsburgischen Friedensverträgen des 16. und 17. Jahrhunderts* / D. Dierks // Strohmeyer A. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeyer, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – P. 311–331.
20. Do Paço D. *L'Orient à Vienne au dix-huitième siècle* / D. Do Paço. – Oxford: Voltaire Foundation, 2015. – 303 p.
21. Dülffer J., Review of Eckart Conze, Ulrich Lappenküper, Guido Müller, ed., *Geschichte der internationalen Beziehungen. Erneuerung und Erweiterung einer historischen Disziplin* [Online] / J. Dülffer. – Köln–Weimar–Wien, 2004. // *Sehepunkte*. – 2004. – No. 4. Available from: <http://www.sehepunkte.de/2004/09/6404.html> – Accessed on: 23.2.2016.
22. Duregger S. *Diplomatische Kommunikation zwischen Kaiserhof und Hoher Pforte. Die Berichte der kaiserlichen Residenten Johann Rudolf Schmid zum Schwarzenhorn und Alexander Greiffenklau von Vollrats, Masterthesis* / S. Duregger. – Salzburg: Saarbrücken AV Akademikerverlag, 2015. – 140 p.
23. Externbrink S. *Internationale Politik in der Frühen Neuzeit. Stand und Perspektiven der Forschung zu Diplomatie und Staatensystem* / S. Externbrink // Kraus H.-C. *Geschichte der Politik. Alte und Neue Wege* / ed. by H.-C. Kraus, T. Nicklas. – München: Oldenbourg, 2007. – P. 15–39.
24. Faulstich W., Meyer-Kalkus R., Wirth U. *Medialität* / W. Faulstich, R. Meyer-Kalkus, U. Wirth // *Handbuch Literaturwissenschaft, vol. 1: Gegenstände und Grundbegriffe* / ed. by T. Antz. – Stuttgart: J. B. Metzler, 2007. – S. 203–264.
25. Feigl I., *Auf den Spuren der Osmanen in der österreichischen Geschichte* / ed. by I. Feigl, V. Heuberger, M. Pittioni, K. Tomenendal. – Frankfurt am Main–Wien: P. Lang, 2002. – S. 99–113.
26. Fisch J. *Krieg und Frieden im Friedensvertrag. Eine universalgeschichtliche Studie über Grundlagen und Formelemente des Friedensschlusses* / J. Fisch. – Stuttgart: Klett-Cotta, 1979. – 866 s.
27. Fodor P. *In Quest of the Golden Apple. Imperial Ideology, Politics, and Military Administration in the Ottoman Empire* / P. Fodor. – Istanbul: Isis press, 2000. – 304 p.
28. Fodor P. *The Unbearable Weight of Empire. The Ottomans in Central Europe – the Failed Attempt at Universal Monarchy (1390–1566)* / P. Fodor. – Budapest: Research Centre for the Humanities Hungarian Academy of Sciences, 2015. – 175 p.
29. Gábor Á., *Information, Ideology, and Limits of Imperial Policy. Ottoman Grand Strategy in the Context of Ottoman-Habsburg Rivalry* / Á. Gábor // Aksan V. H. *The Early Modern Ottomans* / ed. by V.H. Aksan, D. Goffman. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – P. 75–103.
30. Ghobrial J.-P. *The Whispers of Cities. Information Flows in Istanbul, London, and Paris in the Age of William Trumbull* / J.-P. Ghobrial. – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 192 p.
31. Griesebner A., Lutter C. *Geschlecht und "Selbst" in Quellen des Mittelalters und der Frühen Neuzeit* / A. Griesebner, C. Lutter // *Querelles. Jahrbuch für Frauen- und Geschlechterforschung*. – 2005. – No. 10. – S. 51–70.
32. Häberlein M. *Materielle Grundlagen der Diplomatie. Schenken, Sammeln und Verhandeln in Spätmittelalter und Früher Neuzeit* / ed. by M. Häberlein, C. Jeggli. – Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2013. – 292 p.
33. Hafez K. *Islam and the West. The Clash of Politicised Perceptions* / K. Hafez // *The Islamic World and the West. An Introduction to Political Cultures and International Relations* / ed. by K. Hafez. – Leiden–Boston–Köln: BRILL, 2000. – P. 3–18.
34. Hamilton A. *D'Asquier M. Imperial Interpreter and Bibliophile* / A. Hamilton // *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*. – 2009. – No. 72. – P.237–241.
35. Haug-Moritz G. *Repräsentationen der islamischen Welt in Europa der Frühen Neuzeit* / ed. by G. Haug-Moritz, L. Pelizaeus. – Münster: Aschendorff, 2010. – 305 p.
36. Hegel G.W.F. *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte* / G.W.F. Hegel. – Leipzig: Reclam, 1924. – 566 S.
37. Helmedach A. *Das osmanische Europa. Methoden und Perspektiven der Frühneuezeitforschung zu Südosteuropa* / ed. by A. Helmedach. – Leipzig: Eudora-Verlag, 2014. – 506 p.
38. Höfert A. *Den Feind beschreiben. "Türkengefahr" und europäisches Wissen über das Osmanische Reich 1450–1600* / A. Höfert. – Frankfurt am Main–New York: Campus, 2003. – 465 p.
39. Horizon 2020. *The EU Framework Programme for Research and Innovation*. [Online] Available from: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/> – Accessed on: 22.4.2016.
40. Horizon 2020. *The EU Framework Programme for Research and Innovation. Sections. Societal Challenges*. [Online] Available from: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/societal-challenges> – Accessed on: 22.4.2016.
41. Işıkkel G. *Ottoman-Habsburg Relations in the Second Half of the 16th century: The Ottoman Standpoint* / G. Işıkkel // Strohmeyer A. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeyer, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – S. 51–61.

42. Jancke G. Autobiographie als soziale Praxis. Beziehungskonzepte in Selbstzeugnissen des 15. und 16. Jahrhunderts im deutschsprachigen Raum / G. Jancke. – Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag, 2002. – 264 p.
43. Jancke G. Vom Individuum zur Person. Neue Konzepte im Spannungsfeld von Autobiographietheorie und Selbstzeugnisforschung / ed. By G. Jancke, C. Ulbrich. – Göttingen: Wallstein-Verl., 2005. – 254 S.
44. Kármán G. Europe and the "Ottoman world": exchanges and conflicts (Sixteenth to Seventeenth Centuries) / ed. By G. Kármán, R. Páun. – Istanbul: Isis Press, 2013. – 261 p.
45. Kármán G. Identity and borders: seventeenth-century Hungarian travellers in the West and the East / G. Kármán // *European Review of History. Revue européenne d'histoire.* – 2010. – No. 17. – P. 555–579.
46. Kármán G., Translation at the Seventeenth-Century Transylvanian Embassy in Constantinople / G. K Páun // *Born R. Osmanischer Orient und Ostmitteleuropa. Perzeptionen und Interaktionen in den Grenzregionen zwischen dem 16. und 18. Jahrhundert* / ed. by R. Born, A. Puth. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2014. – P. 253–277.
47. Kautz R. Diplomatisches Zeremoniell in Europa und im Mittleren Osten in der frühen Neuzeit / ed. by R. Kautz, G. Rota, J.P. Niederkorn. – Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2009. – 412 S.
48. Keblusek M. Double agents: cultural and political brokerage in early modern Europe / ed. By M. Keblusek, B.V. Noldus. – Leiden: BRILL, 2011. – 280 p.
49. Keller K. Mit den Mitteln einer Frau – Handlungsspielräume adliger Frauen in Politik und Diplomatie / K. Keller // *Thiessen H. von. Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel* / ed. by H. von Thiessen, C. Windler. – Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag, 2010. – S. 219–244.
50. Kleinschmidt H. Kultur der Diplomatie. Beobachtungen zu den Bedingungen der Genese internationaler Beziehungen / H. Kleinschmidt // *Saeculum.* – 2015. – No. 65. – S. 71–113.
51. Köhler M. Neue Forschungen zur Diplomatengeschichte / M. Köhler // *Zeitschrift für Historische Forschung.* – 2013. – No. 40. – S. 257–271.
52. Kormann E. Ich, Welt und Gott. Autobiographik im 17. Jahrhundert / E. Kormann. – Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag, 2004. – 357 s.
53. Kugeler H. Internationale Beziehungen in der Frühen Neuzeit. Ansätze und Perspektiven / ed. by H. Kugeler, C. Sepp, G. Wolf. – Hamburg: Lit, 2006. – 279 s.
54. Kühnel F. Westeuropa und das Osmanische Reich in der Frühen Neuzeit. Ansätze und Perspektiven aktueller Forschungen / F. Kühnel // *Zeitschrift für Historische Forschung.* – 2015. – No. 42. – S. 251–283.
55. Kurz M. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie. Akten des internationalen Kongresses zum 150-jährigen Bestehen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung / ed. by M. Kurz, M. Scheutz, K. Vocelka, T. Winkelbauer. – Wien: R. Oldenbourg Verlag, 2004. – 650 p.
56. Landwehr A. Historische Diskursanalyse / A. Landwehr. – Frankfurt am Main: Campus, 2008. – 187 p.
57. Lehmkuhl U. Diplomatengeschichte als internationale Kulturgeschichte: Theoretische Ansätze und empirische Forschung zwischen Historischer Kulturwissenschaft und Soziologischem Institutionalismus / U. Lehmkuhl // *Geschichte und Gesellschaft.* – 2001. – No. 21. – P. 394–423.4
58. Mattingly G. Renaissance diplomacy / G. Mattingly. – Boston: Houghton Mifflin, 1955. – 323 p.
59. Meienberger P. Johann Rudolf Schmid zum Schwarzenhorn als kaiserlicher Resident in Konstantinopel in den Jahren 1629–1643 / P. Meienberger. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1973. – 283 p.
60. Molnár M. F. Der Friede von Karlowitz und das Osmanische Reich / M. Molnár // *Strohmeier A. Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – S. 197–220.
61. Montagu M.W. Letters of the Right Honourable Lady M—y W—y M—y written, during her travels in Europe, Asia and Africa, to persons of distinction, men of letters [...] / M.W. Montagu. – London: T. Becket, P.A. de Hondt, 1763–1767. – 4 Vol.
62. Nickisch R. M. G. Die Stilprinzipien in den deutschen Briefstellern des 17. und 18. Jahrhunderts. Mit einer Bibliographie zur Briefschreiblehre (1474–1800) / R.M.G. Nickisch. – Göttingen: Vandenhoeck u. Ruprecht, 1969. – 308 p.
63. Nolde D. Eléonore Desmier d'Olbreuse (1639–1722) am Celler Hof als diplomatische, religiöse und kulturelle Mittlerin / D. Nolde // *Nolde D. Grenzüberschreitende Familienbeziehungen in der Frühen Neuzeit: Akteure und Medien des Kulturtransfers* / ed. by D. Nolde, C. Opitz. – Köln: Böhlau, 2008. – P. 107–118.
64. Nolde D. Was ist Diplomatie und wenn ja wie viele? Herausforderungen und Perspektiven einer Geschlechtergeschichte der frühneuzeitlichen Diplomatie / D. Nolde // *Burschel P. Themenheft Diplomatie. Historische Anthropologie* / ed. by P. Burschel, B. Kundrus. – 2013. – No. 2. – S. 179–198;
65. Oborni T. The Artful Diplomacy of István Báthory and the Survival of the Principality of Transylvania (1571) / T. Oborni // *Strohmeier A. Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. By A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – P. 85–93.
66. Panaite V. The Ottoman Law of War and Peace. The Ottoman Empire and Tribute Payers / V. Panaite. – New York: Columbia University Press, 2000. – 561 p.
67. Papp S. Friedensoptionen und Friedensstrategien des Fürsten Gábor Bethlen zwischen dem Habsburger- und Osmanenreich // *Strohmeier A. Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – P. 109–127.
68. Parvev I. "Enemy Mine". Das osmanische Feindbild und seine Wandlung in der Habsburgermonarchie der späten Frühneuzeit / I. Parvev // *Strohmeier A. Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – S. 371–383;
69. Petritsch E. D. Die Schlacht am Kahlenberg 1683 / E.D. Petritsch // *Boer P. den. Europäische Erinnerungsorte, vol. 2: Das Haus Europa* / ed. by P. den Boer, H. Duchardt, G. Kreis. – München: Oldenbourg Verlag, 2012. – P. 413–419;
70. Petritsch E. D. Fremderfahrungen kaiserlicher Diplomaten im Osmanischen Reich (1500–1648) / E.D. Petritsch // *Rohrschneider M. Wahrnehmungen des Fremden. Differenzenerfahrungen von Diplomaten im 16. und 17. Jahrhundert* / ed. by M. Rohrschneider, A. Strohmeier. – Münster: Aschendorff, 2007. – S. 345–366.
71. Petritsch E. D., Dissimulieren in den habsburgisch-osmanischen Friedens- und Waffenstillstandsverträgen (16.–17. Jahrhundert): Differenzen und Divergenzen / E.D. Petritsch // *Boer P. den. Europäische Erinnerungsorte, vol. 2: Das Haus Europa* / ed. by P. den Boer, H. Duchardt, G. Kreis. – München: Oldenbourg Verlag, 2012. – P. 145–161.
72. Petritsch E. D., Tribut oder Ehrengeschenk? Ein Beitrag zu den habsburgisch-osmanischen Beziehungen in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts / E.D. Petritsch // *Springer E. Archiv und Forschung. Das Haus-, Hof- und Staatsarchiv in seiner Bedeutung für die Geschichte Österreichs und Europas* / ed. by E. Springer, L. Kammerhofer. – Wien–München: Verlag für Geschichte und Politik, 1993. – S. 49–58.
73. Rauscher P. Die Erinnerung an den Erbfeind. Die "Zweite Türkenbelagerung" Wiens 1683 im öffentlichen Bewusstsein Österreichs im 19. und 20. Jahrhundert // *Haug-Moritz G., Pelizaeus L. (ed.) Repräsentationen der islamischen Welt im Europa der Frühen Neuzeit.* – Münster: Aschendorff, 2010. – S. 278–305.
74. Reindl-Kiel H. Ottoman-European Cultural Exchange. East is East and West is West, and Sometimes the Twain Did Meet Diplomatic Gift Exchange in the Ottoman Empire / H. Reindl-Kiel // *Imber C. Frontiers of Ottoman Studies. State, Province, and the West, vol. 2* / ed. By C. Imber, K. Kiyotaki, R. Murphey. – London: I.B. Tauris, 2005. – P. 113–123.
75. Reindl-Kiel H. Symbolik, Selbstbild und Beschwichtigungsstrategien: Diplomatische Geschenke der Osmanen für den Wiener Hof (17.–18. Jahrhundert) / H. Reindl-Kiel // *Strohmeier A. Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – S. 265–282.
76. Reinhard W. Geschichte der Staatsgewalt. Eine vergleichende Verfassungsgeschichte Europas von den Anfängen bis zur Gegenwart / W. Reinhard. – München: Beck, 1999. – 631 p.
77. Rothman N. E. Brokering Empire. Trans-Imperial Subjects between Venice and Istanbul / N.E. Rothman. – Ithaca (N.Y.)–London: Cornell University Press, 2012. – 323 p.
78. Rudolph H. Ökonomische Grundlagen der habsburgisch-osmanischen Diplomatie im 16. und beginnenden 17. Jahrhundert. Ein Problemaufriss / H. Rudolph // *Strohmeier A. Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – S. 239–263.
79. Rudolph H. The Material Culture of Diplomacy. The Impacts of Objects on the Dynamics of Habsburg-Ottoman Negotiations / H. Rudolph // *Barth-Scalmani G. Politische Kommunikation zwischen Imperien. Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa* / G. Barth-Scalmani, H. Rudolph, C. Steppan. – Innsbruck: Studien-Verl., 2013. – P. 211–238.
80. Santayana G. The Life of Reason: Reason in Common Sense / G. Santayana. – London: Scribner, 1905. – 291 p.
81. Schimmelfennig F. Internationale Politik / F. Schimmelfennig. – Paderborn: UTB GmbH, 2015. – 334 s.
82. Schmid-Voges I. Pax perpetua. Neuere Forschungen zum Frieden in der Frühen Neuzeit / ed. by I. Schmid-Voges, S. Westphal, T. Bartke, V. Arnke. – München: Oldenbourg, 2010. – 389 s.
83. Schulze W. Einführung in die Neuere Geschichte / ed. by W. Schulze. – Stuttgart: Ulmer, 2010. – 336 S.
84. Schweigger S. Ein Neue Reyßbeschreibung auß Teutschland Nach Constantinoel vnd Jerusalem [...] / S. Schweigger. – Nürnberg: Johann Lantzenberger, 1608. – 341 p.
85. Scott H. Diplomatic culture in old regime Europe / H. Scott // *Scott H. Cultures of Power in Europe during the Long Eighteenth Century* / ed. By H. Scott, B. Simms. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – P. 58–85.
86. Spannenberger N. Ein Raum im Wandel. Die osmanisch-habsburgische Grenzregion vom 16. bis zum 18. Jahrhundert / ed. by Spannenberger, S. Varga. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2014. – 308 p.
87. Štefanec N. Institutional Control of Violence: Imperial Peace and Local Wars on the Slavonian Border in the Second Half of the 16th Century / N. Štefanec // *Strohmeier A. Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – S. 63–83.

88. Steiner P. Zwischen religiösen Vorbehalten und diplomatischem Pflichtgefühl. Die habsburgische Großbotschaft unter Walter Leslie an die Hohe Pforte (1665–1666) / P. Steiner // *Historisches Jahrbuch*. – 2012. – No. 132. – P. 276–303.
89. Stollberg-Rilinger B. *Rituale* / B. Stollberg-Rilinger. – Frankfurt am Main: Campus Verlag, 2013. – 294 p.
90. Strohmeier A. Die Theatralität interkulturellen Friedens: Damian Hugo von Virmont als kaiserlicher Großbotschafter an der Hohen Pforte (1719/20) / A. Strohmeier // Braun G. *Frieden und Friedenssicherung in der Frühen Neuzeit. Das Heilige Römische Reich und Europa*. Festschrift für Maximilian Lanzinner zum 65. Geburtstag / ed. by G. Braun, A. Strohmeier. – Münster: Aschendorff, 2013. – S. 413–438.
91. Strohmeier A. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit* / ed. by A. Strohmeier, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013. – 389 S.
92. Strohmeier A. Kategorisierungsleistungen und Denkschemata in diplomatischer Kommunikation: Johann Rudolf Schmid zum Schwarzenhorn als kaiserlicher Resident an der Hohen Pforte (1629–1643) / A. Strohmeier // Barth-Scalmani G. *Politische Kommunikation zwischen Imperien. Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa* / ed. by G. Barth-Scalmani, H. Rudolph, C. Steppan. – Innsbruck–Wien–Bozen: Studien Verl., 2013. – S. 21–29.
93. Strohmeier A. *Politische Leitvorstellungen in der diplomatischen Kommunikation: Kaiserliche Gesandte an der Hohen Pforte im Zeitalter des Dreißigjährigen Krieges* / A. Strohmeier // Kampmann C. *L'art de la paix. Kongresswesen und Friedensstiftung im Zeitalter des Westfälischen Friedens* / ed. by C. Kampmann, M. Lanzinner, G. Braun, M. Rohrschneider. – Münster: Aschendorff, 2011. – P. 409–439.
94. Strohmeier A. *Power and the Changing Face of Habsburg-Ottoman Friendship (Sixteenth – Eighteenth Centuries)* / A. Strohmeier // Baramova M. *Power and Influence in South-Eastern Europe 16th–19th century* / ed. by M. Baramova, P. Mitev, I. Parvev, V. Racheva. – Wien–Zürich–Berlin: Lit, 2013. – P. 9–23;
95. Strohmeier A. *The theatrical performance of peace. Entries of Habsburg grand embassies in Constantinople (17th–19th centuries)* / A. Strohmeier // *Proceedings of the 20th CIEPO Symposium "New Trends in Ottoman Studies". Papers presented at the 20th CIEPO Symposium, Rethymno, 27 June–1 July 2012* / ed. by M. Sariyannis. – Rethymno: University of Crete – Department of History and Archaeology & Foundation for Research and Technology-Hellas – Institute for Mediterranean Studies, 2014. – P. 486–494.
96. Strohmeier A. *Wahrnehmungen des Fremden: Differenzverfahren von Diplomaten im 16. und 17. Jahrhundert: Forschungsstand – Erträge – Perspektiven* / A. Strohmeier // Rohrschneider M. *Wahrnehmungen des Fremden: Differenzverfahren von Diplomaten im 16. und 17. Jahrhundert* / ed. by M. Rohrschneider, A. Strohmeier. – Münster: Aschendorff, 2007. – S. 1–50.
97. Teply K. Die kaiserliche Großbotschaft an Sultan Murad IV. im Jahre 1628. Des Freiherrn Hans Ludwig von Kuefsteins Fahrt zur Hohen Pforte / K. Teply. – Wien: Schendl, 1976. – 151 S.
98. Thiessen H. von. *Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel* / ed. by H. von Thiessen, C. Windler. – Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag, 2010. – 546 S.
99. Thiessen H. von. *Diplomatie vom Typ ancien. Überlegungen zu einem Idealtypus des frühneuzeitlichen Gesandtenwesens* / H. von Thiessen // Thiessen H. von. *Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel* / ed. by H. von Thiessen, C. Windler. – Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag, 2010. – S. 471–503.
100. Tracy J. D. *The Habsburg Monarchy in Conflict with the Ottoman Empire, 1527–1593. A Clash of Civilizations* / J.D. Tracy // *Austrian History Yearbook*. – 2015. – No. 46. – P. 1–26.
101. Trauth N. *Maske und Person. Orientalismus im Porträt des Barock* / N. Trauth. – Berlin: Deutscher Kunstverlag, 2009. – 494 S.
102. Uka W. *Brief / W. Uka // Grundwissen Medien* / ed. by Faulstich. – München: Wilhelm Fink, 1998. – S. 114–132.
103. Urbach K. *Diplomatic History since the Cultural Turn* / K. Urbach // *Historical Journal*. – 2003. – No. 46. – P. 991–997.
104. Wagner E. *Mediensoziologie* / E. Wagner. – Konstanz–München: UVK/Lucius, 2014. – 149 S.
105. Wehler H.-U. *Historiker sollen auch politisch zu den Positionen stehen, die sie in der Wissenschaft vertreten* / H.-U. Wehler // Hohls R. *Versäumte Fragen. Deutsche Historiker im Schatten des Nationalsozialismus* / ed. by R. Hohls, K. Jarausch. – München: Dt. Verl.-Anst, 2000. – P. 240–266.
106. Wette W. *Selbstverständnis und Aufgaben historischer Friedensforschung* / W. Wette // Gestrinch A. *Gewaltfreiheit. Pazifistische Konzepte im 19. und 20. Jahrhundert* / ed. by A. Gestrinch, G. Niedhart, B. Ulrich. – Münster: Lit, 1996. – S. 191–206.
107. Windler C. *La diplomatie comme expérience de l'Autre: consuls français au Maghreb (1700–1840)* / C. Windler. – Genève: Droz, 2002. – 633 p.
108. Wrede M. *Das Reich und seine Feinde. Politische Feindbilder in der reichspatriotischen Publizistik zwischen Westfälischem Frieden und Siebenjährigem Krieg* / M. Wrede – Mainz: P. von Zabern, 2004. – 669 p.
109. Wrede M., *Die ausgezeichnete Nation. Identitätsstiftung im Reich Leopolds I. in Zeiten von Türkenkrieg und Türkensieg, 1663–1699* / M. Wrede // Leuschner E. *Das Bild des Feindes. Konstruktion von Antagonismen und Kulturtransfer im Zeitalter der Türkenkriege. Ostmitteleuropa, Italien und Osmanisches Reich* / ed. by E. Leuschner, T. Wünsch. – Berlin: Gebr. Mann Verlag, 2013. – S. 19–31.
110. Yerasimos S., *Les Voyageurs dans l'Empire ottoman, XIVe–XVIIe Siècles* / S. Yerasimos. – Ankara: Société turque d'histoire, 1991. – 494 p.

References:

1. ÁGOSTON, G. (2014) *Európa és az Oszmán hódítás*. Budapest: HM Hadtörténeli Intézet és Múzeum.
2. ÁGOSTON, G. (2007) Information, Ideology, and Limits of Imperial Policy. Ottoman Grand Strategy in the Context of Ottoman-Habsburg Rivalry. In: V.H. Aksan, D. Goffman, ed. *The Early Modern Ottomans*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, pp. 75–103.
3. ANDERSON, M.S. (1993) *The rise of modern diplomacy: 1450–1919*. London: Longman.
4. AVGERII GISLENI BVSBEQVII D. (1595) *Legationis Tvrcicae Epistolae quatuor [...] Frankfurt 1595; Salomon Schweigger, Ein Neue Reyßbeschreibung auß Teutschland Nach Constantinopel vnd Jerusalem [...]*. Frankfurt: Officina Plantiniana, apud Aegidium Beys.
5. BARAMOVA, M. (2012) Die Übersetzung der Macht. Die Profile der habsburgisch-osmanischen Translationen im 16.–18. Jahrhundert. In: H. Duchhardt, M. Espenhorst, ed. *Frieden übersetzen in der Vormoderne. Translationsleistungen in Diplomatie, Medien und Wissenschaft*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, pp. 197–206.
6. BASTIAN, C. et al. (2014) *Das Geschlecht der Diplomatie. Geschlechterrollen in den Außenbeziehungen vom Spätmittelalter bis zum 20. Jahrhundert*. Köln: Böhlau.
7. BÉRENGER, J. (2015) *Habsbourg et Ottomans (1520–1918)*. Paris: Honoré Champion.
8. BÓKA, É. (2013) From Holy War to a Balance of Power. Europe and the Ottoman Empire (16th–17th Century). In: A. Strohmeier, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 333–341;
9. BORN, R., PUTH, A. (2014) *Osmanischer Orient und Ostmitteleuropa: Perzeptionen und Interaktionen in den Grenzregionen zwischen dem 16. und 18. Jahrhundert*. Stuttgart: Steiner.
10. BÖSCH, F. (2011) *Mediengeschichte. Vom asiatischen Buchdruck zum Fernsehen*. Frankfurt-New York: NY Campus-Verl.
11. BRENDLE, F., SCHINDLING, A. (2006) Religionskriege in der Frühen Neuzeit. Begriff, Wahrnehmung, Wirkmächtigkeit. In: F. Brendle, A. Schindling, ed. *Religionskriege im Alten Reich und in Alteuropa*. Münster: Aschendorff, pp. 15–52.
12. BRENDLE, F., SCHINDLING, A. (2011) Religious War and Religious Peace in the Age of Reformation. In: R.J.W. Evans, M. Schaich, P. H. Wilson, ed. *The Holy Roman Empire 1495–1806*. Oxford, New York: Palgrave Macmillan, pp. 165–181;
13. BURSCHEL, P. (2007) Der Sultan und das Hündchen. Zur politischen Ökonomie des Schenkens in interkultureller Perspektive. *Historische Anthropologie*. 15, 408–421.
14. BURSCHEL, P. (2007) Topkapı Sarayı oder Salomon Schweiggers Reise ans Ende der Zeit. In: BÄHR, A., BURSCHEL, P., JANCKE, G., ed. *Räume des Selbst. Selbstzeugnisforschung transkulturell*. Köln: Böhlau Verlag, pp. 29–40.
15. BURSCHEL, P., KUNDRUS, B. (2013) *Diplomatiegeschichte*. Köln: Böhlau Verlag.
16. BURSCHEL, P., VOGEL, C. (2014) *Die Audienz. Ritualisierter Kulturkontakt in der Frühen Neuzeit*. Köln: Böhlau Verlag.
17. CRIVELLARI, F., SANDL, M. (2003) Die Medialität der Geschichte. Forschungsstand und Perspektiven einer interdisziplinären Zusammenarbeit von Geschichts- und Medienwissenschaften. *Historische Zeitschrift*. 277, 619–654.
18. DÁVID, G., FODOR, P. (2000) *Ottomans, Hungarians and Habsburgs in Central Europe. The Military Confines in the Era of Ottoman Conquest*. Leiden, Boston, Köln: BRILL.
19. DIERKS, D. (2013) Friedensbild und Herrscherbild in osmanisch-habsburgischen Friedensverträgen des 16. und 17. Jahrhunderts, in: A. Strohmeier, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 311–331.
20. DO PAÇO, D. (2015) *L'Orient à Vienne au dix-huitième siècle*. Oxford: Voltaire Foundation.
21. DÜLFFER, J. (2004) Review of Eckart Conze, Ulrich Lappenküper, Guido Müller, ed., *Geschichte der internationalen Beziehungen. Erneuerung und Erweiterung einer historischen Disziplin*. [Online] Köln, Weimar, Wien, 2004. *Sehepunkte*. 4 (9) Available from: <http://www.sehepunkte.de/2004/09/6404.html> [Accessed 23rd February 2016].
22. DUREGGER, S. (2015) *Diplomatische Kommunikation zwischen Kaiserhof und Hoher Pforte. Die Berichte der kaiserlichen Residenten Johann Rudolf Schmid zum Schwarzenhorn und Alexander Greiffenklau von Vollrats. Masterthesis*. Salzburg: Saarbrücken AV Akademikerverlag.
23. EXTERNBRINK, S. (2007) Internationale Politik in der Frühen Neuzeit. Stand und Perspektiven der Forschung zu Diplomatie und Staatensystem. In: H.-C. Kraus, T. Nicklas, ed. *Geschichte der Politik. Alte und Neue Wege*. München: Oldenbourg, pp. 15–39.
24. FAULSTICH, W., MEYER-KALKUS, R., WIRTH, U. (2007) Medialität. In: T. Anz, ed. *Handbuch Literaturwissenschaft, vol. 1: Gegenstände und Grundbegriffe*. Stuttgart: J. B. Metzler, pp. 203–264.
25. FEIGL, I. et al. (2002) *Auf den Spuren der Osmanen in der österreichischen Geschichte*. Frankfurt am Main, Wien: P. Lang.
26. FISCH, J. (1979) *Krieg und Frieden im Friedensvertrag. Eine universalgeschichtliche Studie über Grundlagen und Formelemente des Friedensschlusses*. Stuttgart: Klett-Cotta.

27. FODOR, P. (2000) *In Quest of the Golden Apple. Imperial Ideology, Politics, and Military Administration in the Ottoman Empire*. Istanbul: Isis press.
28. FODOR, P. (2015) *The Unbearable Weight of Empire. The Ottomans in Central Europe – a Failed Attempt at Universal Monarchy (1390–1566)*. Budapest: Research Centre for the Humanities Hungarian Academy of Sciences.
29. GÁBOR, Á. (2007) Information, Ideology, and Limits of Imperial Policy. Ottoman Grand Strategy in the Context of Ottoman-Habsburg Rivalry. In: V. H. Aksan, D. Goffman, ed. *The Early Modern Ottomans*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 75–103.
30. GHOBRIAL, J.-P. (2013) *The Whispers of Cities. Information Flows in Istanbul, London, and Paris in the Age of William Trumbull*. Oxford: Oxford University Press.
31. GRIESEBNER, A., LUTTER, C. (2005) Geschlecht und "Selbst" in Quellen des Mittelalters und der Frühen Neuzeit. *Querrelles. Jahrbuch für Frauen- und Geschlechterforschung*, 10, 51–70.
32. Häberlein M., JEGGLE, C. (2013) *Materielle Grundlagen der Diplomatie. Schenken, Sammeln und Verhandeln in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft.
33. HAFEZ, K. (2000) Islam and the West. The Clash of Politicized Perceptions. In: Hafez K., ed. *The Islamic World and the West. An Introduction to Political Cultures and International Relations*. Leiden, Boston, Köln: BRILL, pp. 3–18.
34. HAMILTON, A., D'ASQUIER, M. (2009) Imperial Interpreter and Bibliophile. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 72, 237–241.
35. HAUG-MORITZ, G., PELIZAEUS, L. (2010) *Repräsentationen der islamischen Welt im Europa der Frühen Neuzeit*. Münster: Aschendorff.
36. HEGEL, G.W.F. (1924) *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte*. Leipzig: Reclam.
37. HELMEDACH, A. (2014) *Das osmanische Europa. Methoden und Perspektiven der Frühneuezeitforschung zu Südosteuropa*. Leipzig: Eudora-Verlag.
38. HÖFERT, A. (2003) *Den Feind beschreiben. "Türkengefahr" und europäisches Wissen über das Osmanische Reich 1450–1600*. Frankfurt am Main, New York: Campus.
39. *Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation. Sections. Societal Challenges* [Online] Available from: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/> [Accessed on: 22nd April 2016].
40. *Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation*. [Online] Available from: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/societal-challenges> [Accessed: 22nd April 2016].
41. İŞIKSEL, G. (2013) Ottoman-Habsburg Relations in the Second Half of the 16th century: The Ottoman Standpoint. In: A. Strohmeyer, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 51–61;
42. JANCKE, G. (2002) *Autobiographie als soziale Praxis. Beziehungskonzepte in Selbstzeugnissen des 15. und 16. Jahrhunderts im deutschsprachigen Raum*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag.
43. JANCKE, G., ULBRICH, C. (2005) *Vom Individuum zur Person. Neue Konzepte im Spannungsfeld von Autobiographietheorie und Selbstzeugnisforschung*. Göttingen: Wallstein-Verl.
44. KÁRMÁN, G. (2010) Identity and borders: seventeenth-century Hungarian travellers in the West and the East, in: *European Review of History. Revue européenne d'histoire*, 17, 555–579.
45. KÁRMÁN, G. (2014) Translation at the Seventeenth-Century Transylvanian Embassy in Constantinople. In: R. Born, A. Puth, ed. *Osmanischer Orient und Ostmitteleuropa. Perzeptionen und Interaktionen in den Grenzregionen zwischen dem 16. und 18. Jahrhundert*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 253–277.
46. KÁRMÁN, G., PÁUN, R.G. (2013) *Europe and the "Ottoman world": exchanges and conflicts (Sixteenth to Seventeenth Centuries)*. Istanbul: Isis press.
47. KAUZ, R. et al. (2009) *Diplomatisches Zeremoniell in Europa und im Mittleren Osten in der frühen Neuzeit*. Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften.
48. KEBLUSEK, M., NOLDUS, B. V. (2011) *The Embassy Of Art: Diplomats As Cultural Brokers*. Leiden: BRILL.
49. KELLER, K. (2010) Mit den Mitteln einer Frau – Handlungsspielräume adliger Frauen in Politik und Diplomatie. In: H. von Thiessen, C. Windler, ed. *Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, pp. 219–244.
50. KLEINSCHMIDT, H. (2015) Kultur der Diplomatie. Beobachtungen zu den Bedingungen der Genese internationaler Beziehungen. *Saeculum*, 65, 71–113.
51. KÖHLER, M. (2013) Neue Forschungen zur Diplomatiegeschichte. *Zeitschrift für Historische Forschung*, 40, 257–271.
52. KORMANN, E. (2004) *Ich, Welt und Gott. Autobiographik im 17. Jahrhundert*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag.
53. KUGELER, H. et al. (2006) *Internationale Beziehungen in der Frühen Neuzeit. Ansätze und Perspektiven*. Hamburg: Lit.
54. KÜHNEL, F. (2015) Westeuropa und das Osmanische Reich in der Frühen Neuzeit. Ansätze und Perspektiven aktueller Forschungen. *Zeitschrift für Historische Forschung*, 42, 251–283.
55. KURZ, M. et al. (2004) *Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie. Akten des internationalen Kongresses zum 150-jährigen Bestehen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*. Wien: R. Oldenbourg Verlag.
56. LANDWEHR, A. (2008) *Historische Diskursanalyse*. Frankfurt am Main: Campus.
57. LEHMKUHL, U. (2001) Diplomatiegeschichte als internationale Kulturgeschichte: Theoretische Ansätze und empirische Forschung zwischen Historischer Kulturwissenschaft und Soziologischem Institutionalismus. *Geschichte und Gesellschaft*, 21, 394–423.
58. MATTINGLY, G. (1955) *Renaissance diplomacy*. Boston: Houghton Mifflin.
59. MEIENBERGER, P. (1973) *Johann Rudolf Schmid zum Schwarzenhorn als kaiserlicher Resident in Konstantinopel in den Jahren 1629–1643*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
60. MOLNÁR, M. F. (2013) Der Friede von Karlowitz und das Osmanische Reich. In: A. Strohmeyer, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 197–220.
61. MONTAGU, M.W. (1763-1767) Letters of the Right Honourable Lady M–y W–y M–e written, during her travels in Europe, Asia and Africa, to persons of distinction, men of letters [...], 4 vol. London: T. Becket, P.A. de Hondt.
62. NIKISCH, R. M. G. (1969) *Die Stilprinzipien in den deutschen Briefstellern des 17. und 18. Jahrhunderts. Mit einer Bibliographie zur Briefschreiblehre (1474–1800)*. Göttingen: Vandenhoeck u. Ruprecht.
63. NOLDE, D. (2008) Eléonore Desmire d'Olbreuse (1639–1722) am Celler Hof als diplomatische, religiöse und kulturelle Mittlerin. In: D. Nolde, C. Opitz, ed. *Grenzüberschreitende Familienbeziehungen in der Frühen Neuzeit: Akteure und Medien des Kulturtransfers*. Köln: Böhlau Verlag, pp. 107–118.
64. NOLDE, D. (2013) Was ist Diplomatie und wem wie viele? Herausforderungen und Perspektiven einer Geschlechtergeschichte der frühneuzeitlichen Diplomatie. In: P. Burschel, B. Kundrus, ed. *Themenheft Diplomatie. Historische Anthropologie*, 2, 179–198.
65. OBORNI, T. (2013) The Artful Diplomacy of István Báthory and the Survival of the Principality of Transylvania (1571). In: A. Strohmeyer, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 85–93.
66. PANAITE, V. (2000) *The Ottoman Law of War and Peace. The Ottoman Empire and Tribute Payers*. New York: Columbia University Press, pp. 127–136.
67. PAPP, S. (2013) Friedensoptionen und Friedensstrategien des Fürsten Gábor Bethlen zwischen dem Habsburger- und Osmanenreich. In: A. Strohmeyer, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 109–127.
68. PARVEV, I. (2013) "Enemy Mine". Das osmanische Feindbild und seine Wandlung in der Habsburgermonarchie der späten Frühneuzeit. In: A. Strohmeyer, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 371–383.
69. PETRITSCH, E. D. (2012) Die Schlacht am Kahlenberg 1683. In: P. den Boer, H. Duchhardt, G. Kreis et al., ed. *Europäische Erinnerungsorte, vol. 2: Das Haus Europa*. München: Oldenbourg Verlag, pp. 413–419.
70. PETRITSCH, E. D. (2012) Dissimulieren in den habsburgisch-osmanischen Friedens- und Waffenstillstandsverträgen (16.–17. Jahrhundert): Differenzen und Divergenzen. In: P. den Boer, H. Duchhardt, G. Kreis et al., ed. *Europäische Erinnerungsorte, vol. 2: Das Haus Europa*. München: Oldenbourg Verlag, pp. 145–161.
71. PETRITSCH, E.D. (1993) Tribut oder Ehrengeschenke? Ein Beitrag zu den habsburgisch-osmanischen Beziehungen in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts. In: E. Springer, L. Kammerhofer, ed. *Archiv und Forschung. Das Haus-, Hof- und Staatsarchiv in seiner Bedeutung für die Geschichte Österreichs und Europas*. Wien, München: Verlag für Geschichte und Politik, pp. 49–58.
72. PETRITSCH, E.D. (2007) Fremderfahrungen kaiserlicher Diplomaten im Osmanischen Reich (1500–1648). In: M. Rohrschneider, A. Strohmeyer, ed. *Wahrnehmungen des Fremden. Differenzenerfahrungen von Diplomaten im 16. und 17. Jahrhundert*. Münster: Aschendorff, pp. 345–366.
73. RAUSCHER, P. (2010) Die Erinnerung an den Erbfeind. Die "Zweite Türkenbelagerung" Wiens 1683 im öffentlichen Bewusstsein Österreichs im 19. und 20. Jahrhundert. In: G. Haug-Moritz, L. Pelizaeus, ed. *Repräsentationen der islamischen Welt im Europa der Frühen Neuzeit*. Münster: Aschendorff, pp. 278–305.
74. REINDL-KIEL, H. (2005) Ottoman-European Cultural Exchange. East is East and West is West, and Sometimes the Twain Did Meet Diplomatic Gift Exchange in the Ottoman Empire. In: C. Imber, K. Kiyotaki, R. Murphey, ed. *Frontiers of Ottoman Studies. State, Province, and the West, vol. 2*. London: I.B. Tauris, pp. 113–123.
75. REINDL-KIEL, H. (2013) Symbolik, Selbstbild und Beschäftigungsstrategien: Diplomatische Geschenke der Osmanen für den Wiener Hof (17.–18. Jahrhundert). In: A. Strohmeyer, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 265–282;
76. REINHARD, W. (1999) *Geschichte der Staatsgewalt. Eine vergleichende Verfassungsgeschichte Europas von den Anfängen bis zur Gegenwart*. München: Beck.

77. ROTHMAN, N. E. (2012) *Brokering Empire. Trans-Imperial Subjects between Venice and Istanbul*. Ithaca (N.Y.), London: Cornell University Press.
78. RUDOLPH, H. (2013) Ökonomische Grundlagen der habsburgisch-osmanischen Diplomatie im 16. und beginnenden 17. Jahrhundert. Ein Problemaufriss. In: A. Strohmeier, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 239–263.
79. RUDOLPH, H. (2013) The Material Culture of Diplomacy. The Impacts of Objects on the Dynamics of Habsburg-Ottoman Negotiations. In: G. Barth-Scalmani, H. Rudolph, C. Steppan, ed. *Politische Kommunikation zwischen Imperien. Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa*. Innsbruck: Studien-Verl., pp. 211–238.
80. SANTAYANA, G. (1905) *The Life of Reason: Reason in Common Sense*. London: Scribner.
81. SCHIMMELFENNIG, F. (2015) *Internationale Politik*. Paderborn: UTB GmbH.
82. SCHMID-VOGES, I. et al. (2010) *Pax perpetua. Neuere Forschungen zum Frieden in der Frühen Neuzeit*. München: Oldenbourg.
83. SCHULZE, W. (2010) *Einführung in die Neuere Geschichte*. Stuttgart: Ulmer.
84. SCHWEIGER, S. (1608) Ein Neue Reyßbeschreibung auß Teutschland Nach Constantinopel vnd Jerusalem [...]. Nürnberg: Johann Lanzberger.
85. SCOTT, H. (2007) Diplomatic culture in old regime Europe. In: H. Scott, B. Simms, ed. *Cultures of Power in Europe during the Long Eighteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 58–85.
86. SPANNENBERGER, N., VARGA, S. (2014) *Ein Raum im Wandel. Die osmanisch-habsburgische Grenzregion vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
87. ŠTEFANEK, N. (2013) Institutional Control of Violence: Imperial Peace and Local Wars on the Slavonian Border in the Second Half of the 16th Century. In: A. Strohmeier, N. Spannenberger, ed. *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 63–83.
88. STEINER, P. (2012) Zwischen religiösen Vorbehalten und diplomatischem Pflichtgefühl. Die habsburgische Großbotschaft unter Walter Leslie an die Hohe Pforte (1665–1666). *Historisches Jahrbuch*. 132, 276–303.
89. STOLLBERG-RILINGER, B. (2013) *Rituale*. Frankfurt am Main: Campus Verlag.
90. STROHMEYER, A. (2007) Wahrnehmungen des Fremden: Differenzierungen von Diplomaten im 16. und 17. Jahrhundert: Forschungsstand – Erträge – Perspektiven. In: M. Rohrschneider, A. Strohmeier, ed. *Wahrnehmungen des Fremden: Differenzierungen von Diplomaten im 16. und 17. Jahrhundert*. Münster: Aschendorff, pp. 1–50.
91. STROHMEYER, A. (2011) Politische Leitvorstellungen in der diplomatischen Kommunikation: Kaiserliche Gesandte an der Hohen Pforte im Zeitalter des Dreissigjährigen Krieges. In: C. Kampmann, M. Lanzinner, G. Braun, M. Rohrschneider, ed. *L'art de la paix. Kongresswesen und Friedensstiftung im Zeitalter des Westfälischen Friedens*. Münster: Aschendorff, pp. 409–439.
92. STROHMEYER, A. (2013) Die Theatralität interkulturellen Friedens: Damian Hugo von Virmont als kaiserlicher Großbotschafter an der Hohen Pforte (1719/20). In: G. Braun, A. Strohmeier, ed. *Frieden und Friedenssicherung in der Frühen Neuzeit. Das Heilige Römische Reich und Europa. Festschrift für Maximilian Lanzinner zum 65. Geburtstag*. Münster: Aschendorff, pp. 413–438.
93. STROHMEYER, A. (2013) Kategorisierungsleistungen und Denkschemata in diplomatischer Kommunikation: Johann Rudolf Schmid zum Schwarzenhorn als kaiserlicher Resident an der Hohen Pforte (1629–1643). In: G. Barth-Scalmani, H. Rudolph, C. Steppan, ed. *Politische Kommunikation zwischen Imperien. Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa*. Innsbruck, Wien, Bozen: Studien-Verl., pp. 21–29.
94. STROHMEYER, A. (2013) Power and the Changing Face of Habsburg-Ottoman Friendship (Sixteenth – Eighteenth Centuries). In: M. Baramova, P. Mitev, I. Parvev, V. Racheva, ed. *Power and Influence in South-Eastern Europe 16th–19th century*. Wien, Zürich, Berlin: Lit, pp. 9–23.
95. STROHMEYER, A. (2014) The theatrical performance of peace. Entries of Habsburg grand embassies in Constantinople (17th–19th centuries). In: *Proceedings of the 20th CIEPO Symposium "New Trends in Ottoman Studies". Papers presented at the 20th CIEPO Symposium, Rethymno, 27 June–1 July 2012*. Rethymno: University of Crete, Department of History and Archaeology & Foundation for Research and Technology-Hellas, Institute for Mediterranean Studies, pp. 486–494.
96. STROHMEYER, A., SPANNENBERGER, N. (2013) *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen. Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
97. TEPLY, K. (1976) *Die kaiserliche Großbotschaft an Sultan Murad IV. im Jahre 1628. Des Freiherrn Hans Ludwig von Kuefsteins Fahrt zur Hohen Pforte*. Wien: Schendl.
98. THIESSEN, H. von, Windler C. (2010) *Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag.
99. THIESSEN, H., von. (2010) Diplomatie vom Typ ancien. Überlegungen zu einem Idealtypus des frühneuzeitlichen Gesandtenwesens. In: H. von Thiesen, C. Windler, ed. *Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, pp. 471–503.
100. TRACY, J.D. (2015) The Habsburg Monarchy in Conflict with the Ottoman Empire, 1527–1593. A Clash of Civilizations. *Austrian History Yearbook*. 46, 1–26.
101. TRAUTH, N. (2009) *Maske und Person. Orientalismus im Porträt des Barock*. Berlin: Deutscher Kunstverlag.
102. UKA, W. (1998) Brief. In: W. Faulstich, ed. *Grundwissen Medien*. München: Wilhelm Fink, pp. 114–132.
103. URBACH, K. (2003) Diplomatic History since the Cultural Turn. *Historical Journal*. 46, 991–997.
104. WAGNER, E. (2014) *Mediensoziologie*. Konstanz, München: UVK/Lucius.
105. WEHLER, H.-U. (2000) Historiker sollen auch politisch zu den Positionen stehen, die sie in der Wissenschaft vertreten. In: R. Hohls, K. Jarausch, ed. *Versäumte Fragen. Deutsche Historiker im Schatten des Nationalsozialismus*. München: Dt. Verl.-Anst., pp. 240–266.
106. WETTE, W. (1996) Selbstverständnis und Aufgaben historischer Friedensforschung. In: A. Gestrich, G. Niedhart, B. Ulrich, ed. *Gewaltfreiheit. Pazifistische Konzepte im 19. und 20. Jahrhundert*. Münster: Lit, pp. 191–206.
107. WINDLER, C. (2002) *La diplomatie comme expérience de l'Autre: consuls français au Maghreb (1700–1840)*. Genève: Droz.
108. WREDE, M. (2004) *Das Reich und seine Feinde. Politische Feindbilder in der reichspatriotischen Publizistik zwischen Westfälischem Frieden und Siebenjährigem Krieg*. Mainz: P. von Zabern.
109. WREDE, M. (2013) Die ausgezeichnete Nation. Identitätsstiftung im Reich Leopolds I. in Zeiten von Türkenkrieg und Türkenkrieg, 1663–1699. In: E. Leuschner, T. Wunsch, ed. *Das Bild des Feindes. Konstruktion von Antagonismen und Kulturtransfer im Zeitalter der Türkenkriege. Ostmitteleuropa, Italien und Osmanisches Reich*. Berlin: Gebr. Mann Verlag, pp. 19–31.
110. YERASIMOS, S. (1991) *Les Voyageurs dans l'Empire ottoman, XVIe–XVIIe Siècles*. Ankara: Société turque d'histoire.

Надійшла до редколегії 12.09.16

A. Strohmeier, Dr. habil., Professor
Paris Lodron University of Salzburg, Salzburg, Austria

TRENDS AND PERSPECTIVES IN EARLY MODERN DIPLOMATIC HISTORY: THE CASE OF HABSBURG DIPLOMATS IN CONSTANTINOPLE IN THE EARLY MODERN PERIOD

The research about Early Modern diplomacy is currently in a very dynamic phase, released by the adoption of theories and methods of the cultural sciences. Many new areas of research developed, whose exploitation widens our knowledge of the Early Modern Period in general substantially. Based on the example of Habsburg diplomats in Constantinople, four areas of research in the sense of this "Cultural History of Diplomacy" or "New Diplomatic History" are selected: micro politics and networks, symbolic communication, gender studies and the mediality of diplomatic communication. Of course, there are further areas of research that seem no less promising. Research in this way should consider that diplomatic history faces the same challenge as historical sciences in general: In view of scanty resources, it must indicate its social usefulness for the present. Two subject fields were exemplarily picked out which particularly are suited for it: interculturality and historical peace research. Still "New Diplomatic History" needs new syntheses, based on an all-encompassing approach, which integrates cultural studies. Important points of reference must be micro politics and networks, symbolic forms of communication, gender and mediality.

Key words: diplomacy, early modern times, Europe, Ottomans, Habsburgs, mediality, gender, micro politics, communication.